

HABER BÜLTENLERİ VE TARTIŞMA PROGRAMLARINDA YALAN HABER VE DEZENFORMASYONUN 6112 SAYILI KANUN BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of Fake News and Disinformation in News Bulletins and Discussion Programs under Law No. 6112

Rümeysa ALUÇ DEMİREL*

Öz

Enformasyon çağında bireyler dezenformasyon ve yalan haberlere yoğun biçimde maruz kalmaktadırlar. Özellikle haber bültenleri ve tartışma programlarında bu tür içeriklerin yayılması insanların yanlış bilgilenebilmesine, kamuoyunun yanlış yönlendirilmesine ve sonuçta toplumsal bir huzursuzluğa sebebiyet vermektedir. Halkın haber bültenleriyle bilgi alması veya tartışma programlarında yapılan eleştirilerin veya yorumların halka iletilmesi basın faaliyeti kapsamında ne kadar gerekliyse, toplumun doğru bilgiye ulaşması da o derece önemlidir. Görsel-işitsel medyada dezenformasyon ve yalan haberlere ilişkin ulusal ve uluslararası alanda çalışmalar ve yasal metinler bulunmaktadır. Türkiye’de görsel-işitsel medyada yalan haber ve dezenformasyonla mücadelede Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) görevlidir. 6112 sayılı Kanun’un 8’inci

* Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Üst Kurul Uzmanı, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Bilişim ve Teknoloji Hukuku Doktora Programı öğrencisi, rumeysaalucdemirel@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7948-1588.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 06.09.2023.

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 10.10.2023.

Atıf/Citation: Aluç Demirel, Rümeysa. “Haber Bültenleri ve Tartışma Programlarında Yalan Haber ve Dezenformasyonun 6112 Sayılı Kanun Bakımından Değerlendirilmesi.” *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 2 (2023): 929-971.

“Bu eser, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.”

maddesindeki “yayın ilkeleri”ne uygunluğu denetlenen yayınlarda dezenformasyon veya yalan haber olduğu tespit edilen içeriklere yönelik kararlar bulunmaktadır. Bu kararlar basın faaliyeti ve ifade özgürlüğü sınırları çerçevesinde ele alınırken “gerçeklik, doğruluk ve tarafsızlık” bakımından da değerlendirilmelidir. Çalışmada öncelikle dezenformasyon ve yalan haber kavramlarının görsel-işitsel medya temelinde ne anlama geldiği, haber ve tartışma programlarında yaşanan dezenformasyon ve yalan haberlere değinilecektir. Tartışma ve haber bültenlerine yönelik RTÜK tarafından verilen kararlar 6112 sayılı Kanun çerçevesinde incelenerek özellikle tartışma programlarında gerçeklik, doğruluk ve tarafsızlık kavramlarının nasıl ele alınması gerektiği, sübjektif bakış açılarının ve yoruma açık ifadelerin sınırları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dezenformasyon, Yalan, Haber, RTÜK, Yanıltıcı Bilgi

Abstract

In the information age, individuals are heavily exposed to disinformation and fake news. The dissemination of such content, especially in news bulletins and discussion programs, causes misinformation, misleading public opinion and ultimately social unrest. As much as it is necessary for the public to receive information through news bulletins or to convey criticisms or comments made in discussion programs to the public within the scope of press activity, it is equally important for the public to have access to accurate information. There are national and international studies and legal provision on disinformation and fake news in audiovisual media. In Turkey, the Radio and Television Supreme Council (RTÜK) is responsible for combating fake news and disinformation in audiovisual media. Article 8 of Law No. 6112 regulates the compliance of broadcasts with the "broadcasting principles" and there are decisions regarding content that is found to be disinformation or fake news. While these decisions are handled within the framework of press activity and freedom of expression, they should also be evaluated in terms of "reality, accuracy and impartiality". In this study, firstly, the meaning of the concepts of disinformation and fake news on the basis of audiovisual media, disinformation and fake news in news and discussion programs will be discussed. The decisions made by RTÜK regarding discussion and news bulletins will be examined within the framework of Law No. 6112, and how the concepts of reality, accuracy and impartiality should be handled,

especially in discussion programs, and the limits of subjective perspectives and open-ended statements will be discussed

Key Words: Disinformation, Fake, News, RTUK, Misleading Information

GİRİŞ

Bireylerin toplumda cereyan eden bir meseleyi öğrenmek, yorumlamak veya farklı bakış açılarına ulaşmak adına haber bültenlerini veya haber programlarını yoğun biçimde takip ettikleri bilinmektedir. Haber programlarının özellikle izleyici ve dinleyicilerin en yoğun olduğu prime time zamanlarında yayınlanması söz konusu programlara olan ilgiyi, izleyici ve dinleyici kitlesini artırmaktadır. Dezenformasyon veya yalan haber günümüzde sosyal medya ile eşleşmiş bir kavram olarak karşımıza çıksa da medya ağının bir aracı olarak televizyon ve radyolarda da bu tür içeriklere rastlanmaktadır. Aynı şekilde dezenformasyon ve yalan haberin sosyal medyada olduğu kadar televizyon veya radyoda meydana geliyor oluşu da önemli bir mesele olarak ele alınmaya değerdir. Zira görse-işitsel medyada yer alan yalan haber ve dezenformasyon hızlı bir şekilde toplumda yayılmakta ve etki göstermektedir. Bununla birlikte sosyal medya kullanımının ciddi boyutlara ulaştığı, herkesin sosyal medyada içerik üreticisi olduğu günümüzde bir televizyon veya radyoda programında edinilen bir yalan haberin sosyal medyada yayılma hızı tahmin edilenden daha fazla olacaktır.

Tarihten bugüne insanlar haber almak için farklı araçlar veya araçlar kullanmışlardır. Telefon, radyo, televizyon, internet bu kitle iletişim araçlarındandır. Günümüzde internet kullanımı günden güne artmasına rağmen televizyon ve radyolara olan rağbetin azalmadığı ve dolayısıyla haber almak, eğlenmek veya vakit geçirmek için televizyonların veya radyoların halen kullanıldığı ifade edilmelidir.¹ Haber bültenleri veya tartışma programları halkın televizyon ve radyolardan bilgi aldıkları kaynaklar arasındadır. Bu kaynaklar doğruluğundan emin olmadıkları bilgileri kamuoyuyla paylaşmamakta azami özen göstermelidirler. Zira dezenformasyon veya yalan bilgi devletler içerisinde piyasayı, doğru biçimde siyasete katılımı, eğitimi en nihayetinde sosyal hayatı olumsuz etkileyebilmektedir. Dezenformasyon veya yalan haber neticesinde

¹ Ecem Ezgi Yıldız ve Kemal Cem Baykal, "6112 Sayılı Kanun Çerçevesinde Yayın Hizmeti İlkeleri ve İhlalleri," *Kültür Araştırmaları Dergisi*, no. 11 (2021): 131.

bireyler siyasete katılmadan, piyasada özgür hareket etmeye kadar birçok meselede çekingen davranabilmektedir. Görsel-işitsel medyada haber bültenleri ve haber programlarında bilgiler ve verilerin gerçeklik, doğruluk ve tarafsızlık ilkelerine uygun biçimde hazırlanması gerekmektedir.

Demokratik toplumlarda bilgi edinmenin en temel ve kolay yollarında birinin haberler ve haberler üzerine konunun uzmanları tarafından somut uyuşmazlıklara veya toplumca merak edilen meselelere getirilen yorumlar ve eleştirilerdir. Haberler ve tartışma programları özellikle kamuoyu oluşturmada ciddi bir etkiye sahiptir. Bu açıdan basın faaliyeti, ifade etme ve haber alma hakları Anayasa'da güvence altına alınmaktadır. Fakat yalan haber veya dezenformasyon içeren bilginin ifade hürriyeti veya basın hürriyeti kapsamında Anayasa tarafından güvence altına alınması beklenmemelidir. Zira burada doğru haberden bahsedilemeyecektir. Bu açıdan her haberin veya her yorumun kitle iletişim araçlarınca kamuoyuna duyurulması Anayasal bir özgürlük olarak değerlendirilmemelidir.

Haber bültenlerinde kamuoyu toplumsal, siyasi, ekonomik, kültürel meseleler üzerine bilgilendirilmektedir. Haber bültenlerinin asli görevi doğru ve gerçek bilginin sentezlenerek halka ulaştırılmasıdır. Toplumsal meseleler hakkında bilgilere ulaşılabilecek diğer içerik türü ise tartışma programlarıdır. Tartışma programları 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da ("6112 sayılı Kanun") haber programları başlığı altında ele alınmaktadır.

Görsel-işitsel faaliyet olarak ister televizyon ister radyo ister internet mecrasında olsun haber bültenlerinin veya tartışma programlarının 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddede sayılan ilkelere uygun olması gerekmektedir. Yalan haber ve dezenformasyon temelinde özellikle 8'inci maddenin (1) bendi ve (ç) bendi oldukça önem arz etmektedir. 8'inci maddenin (1) bendi görsel-işitsel medya için içerik oluşturan medya organlarına içeriklerinde tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine uygun davranmalarına hükmetmektedir. Aynı maddenin (ç) bendi ise kişi veya kuruluşların eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü veya iftira niteliğindeki ifadelerden kaçınmaları gerektiğini hüküm altına almaktadır. Bahsi geçen bentler hem haber bültenleri hem tartışma programları için oldukça önemlidir. Haber bültenlerinde doğruluk, gerçeklik ve tarafsızlık hükümlerine aykırı haber yapılmamalıdır. Aynı şekilde tartışma programlarında da kişilere

doğruluğu ispatlanmamış bir konu üzerinden iftira atılmamalıdır. Her ne kadar tartışma programlarında belli bir konu üzerinde yorum yapılması ifade hürriyeti olarak değerlendirilse de eleştiri sınırlarını aşan şekilde, görünürdeki gerçekliğe dahi uymayan bir bilginin veya yorumun izleyicilere veya dinleyicilere sunulması madde bentlerinin ihlali olarak değerlendirilmelidir. Tartışma programlarının haber bültenlerine göre daha yumuşak bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürenler varsa da tartışma programlarının da haber programı başlığı altında olduğu, kamuoyunun büyük bir bölümünün prime time saatlerinde tartışma programlarının katılımcılarından bilgi aldığı, dolayısıyla söz konusu formatta içerisinde yer verilecek bir yalan haber ve dezenformasyonun kamuoyunda ciddi bir bilgi kirliliğine yol açacağı gözden kaçırılmamalıdır.

Hem Türkiye’de hem de uluslararası alanda görsel-ışitsel medyada dezenformasyon ve yalan haberlere ilişkin yasal metinler bulunmaktadır. Çalışmamızda bu konuda farklı devlet örneklerine yer verilmektedir. Türkiye’de ise Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (“RTÜK”) haber bültenleri ve tartışma programlarına yönelik hukuki denetimler gerçekleştirmekte, bazı kararlara imza atılmaktadır. Çalışmamızda bu kararlar değerlendirilirken, kararlarda yukarıda bahsi geçen 8’inci maddenin (1) ve (ç) bendi ele alınacaktır. Bu kavramlar haber bültenleri ve tartışma programları için ayrı ayrı değerlendirilecektir.

I. YALAN HABER VE DEZENFORMASYON KAVRAMLARI

A. Tanım

Kitle iletişim araçları vasıtasıyla bir olay veya kişi hakkında oluşturulan bilgiler bütünü haber olarak tanımlanmaktadır.² Haber, canlıların olduğu her yerde meydana gelmektedir. Bu sebeple bir verinin haber niteliği gerçek bir anın, olayın meydana geldikten sonra açıklanmasında yatmaktadır. Diğer bir anlatımla haber, güncel gelişme, yeni bir konu, kişi veya olay hakkında verilen en yeni bilginin özeti olarak da tanımlanabilmektedir.³ Haberin, haber olabilmesi için 5N

² Aynur Boyer, “Haber Nedir, Nasıl Biçimlendirilir? Geleneksel ve İnternet Gazetelerindeki Farklılık ve Benzerlikler,” *Humanities Sciences* 5, no. 1 (2010): 115.

³ Aynur Boyer, “Haber Nedir,” 115; Milli Eğitim Bakanlığı, *Gazetecilik, Haberin Nitelikleri* (Ankara: MEGEP Milli Eğitim Bakanlığı, 2013), 5; Oya Tokgöz, “Çeşitli Anlatım Biçimleriyle Günümüzde Haberciliğin Konumu,” *Yeni Yüzyıl’da İletişim Çalışmaları Dergisi* 1, no. 3 (2021): 12.

1K tekniğiyle (Ne, Nerede, Ne zaman, Nasıl ve Neden soruları) oluşturulmuş olması gerekmektedir.⁴ Bir haberin sıkı nitelik özellikleri bulunmaktadır ki bu özelliklerin bir haberde var olması, haber içeriğinin olmazsa olmazlarından. Doğruluk, gerçeklik, nesnellik, anlamlılık, kesinlik, hızlılık, inanılabilirlik bu niteliklerden sayılmaktadır.⁵ Diğer taraftan habercilikte önemli olan bir bilginin kamuoyuna sunulmasıdır. Bilgi ise kişinin öğrenme, araştırma veya gözlem tekniklerini kullanarak elde ettiği olgu, gerçeklik ve ilkelerin bütününe ifade etmektedir.⁶ Haberi, bilginin doğru olup olmadığına göre yalan veya yanıltıcı bilgidен oluşаn haber ve doğru haber olarak ikiye ayırmak gerekmektedir.

Yalan kavramı, alıcıya verilen mesajın aldatici şekilde iletilmesi olarak tanımlanmaktadır.⁷ Yalan haber ise haberin kurgusunun yanıltıcı ve yalan metinlerle ortaya çıkması şeklinde meydana gelmektedir.⁸ Reuters araştırma raporunda yalan haberin, gazetecilik ilkelerine uygunmuş gibi gösterilen fakat “bilgi kılığına girmiş” yanlış ve yanıltıcı içerik olduğu ortaya koyulmaktadır.⁹ Yalan haber, bağlamından koparılmış içeriklerden¹⁰ ve yanıltıcı bilgidен oluşmakta fakat bu kavramla sınırlandırılmamaktadır. Yanıltıcı bilgi ve yalan haber arasında bilginin “haber” niteliğı taşıması ortak özelliğı bulunmaktadır. Dolayısıyla yalan haber, yanıltıcı bilgidен oluşabilmekte fakat bilgi haber gibi sunulduğunda yalan haber meydana gelmektedir.¹¹

⁴ Aynur Boyer, “Haber Nedir,” 117.

⁵ Millî Eğitim Bakanlığı, *Gazetecilik, Haberin Nitelikleri*, 6-9.

⁶ Türk Dil Kurumu. “Bilgi kavramının Sözlük karşılığı,” Erişim tarihi 18 Eylül 2023. <https://sozluk.gov.tr/>.

⁷ Sibel Onursoy, Erdem Alper Turan, Segâh Yeşilyurt ve Fatma Kübra Astam, “Yalan Habere Karşı Tutum ve Davranışlar: Üç Üniversite Örneğinde Durum Araştırması,” *Türk Kütüphaneciliğı* 34, no. 3 (2020): 488.

⁸ Sibel Onursoy ve diğerleri, “Yalan Habere Karşı Tutum,” 488.

⁹ “What can publishers do about “fake” news?” Reuters Agency, erişim tarihi 16 Ekim 2017 <https://www.reutersagency.com/en/reuters-community/what-can-publishers-do-about-fake-news/>.

¹⁰ Emre Topçu ve Berk Çaycı, “Sosyal Medyada Dezenformasyon: COVID-19 Pandemisi Örneğı,” *TAM Akademi Dergisi* 1, no: 2 (2022): 169.

¹¹ Merve Ayşegül Kulular İbrahim, “Avusturalya Hukukunda Yalan Haber,” iç. *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, ed. Merve Ayşegül Kulular İbrahim ve Bülent Kent (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 73.

Yalan haber, kamuoyunun ilgisini çekecek niteliklere büründürülmektedir. Böylece haber niteliklerine uygun fakat gerçeğe dayanmayan biçimi haberi yalan haber yapmaktadır.¹² Yalan haberin ortaya çıkışı ekonomik veya siyasi motivasyonlara dayanmaktadır.¹³ Doktrinde de yalan haber kavramının politik bir anlam ifade ettiği belirtilmektedir.¹⁴ Yalan haberin belirleyici özelliklerinden biri de kastır. Diğer bir anlatımla yalan haberin ortaya çıkması için haberi üreten kişinin veya kuruluşun bu haberin gerçeğe uygun olmadığı bilincinde olması ve bunu bilmesine rağmen hedef kitleye bu haberi sunması yatmaktadır.¹⁵ Dolayısıyla haber, kamuoyunun bir konu hakkında bilgilenmesini sağlarken yalan haber toplumsal problemlere yol açabilmektedir. Bu açıdan yalan haberin demokrasiye, toplumsal çatışmaya, şiddete ve devlet kurumlarının güvenilirliğine karşı zarar verdiği değerlendirilmektedir.¹⁶ Siyasi katılımın azalması, devlete olan güvenin sarsılması yalan haberin bazı toplumsal etkilerindedir.¹⁷

Dezenformasyon bir bilginin kötü niyetli biçimde çarpıtılarak ilgisine iletilmesidir. Dezenformasyondaki çarpıtma kasıtlı olarak, zarar verme, aldatma niyetiyle yanlış bilgiyi paylaşma olarak meydana gelmektedir.¹⁸ Ayrıca dezenformasyon yalan haber kavramından daha kapsayıcı bir kavramdır.¹⁹

¹² Nihal Kocabay Şener, “‘Doğruluk Kontrol Merkezi’ ve ‘Yalan Haber’ Kavramlarına İlişkin İçeriklerin Medyada Yansımalarının Araştırılması,” *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*, no. 29 (2018): 359.

¹³ Sibel Onursoy ve diğerleri, “Yalan Habere Karşı Tutum,” 488; Nihal Kocabay Şener, “Doğruluk Kontrol Merkezi,” 360; *Bülent Kent, Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber* “Alman Hukukunda Sosyal Ağlarda Yalan Haber ile Mücadele,” ed. Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 12.

¹⁴ Bülent Kent, “Alman Hukukunda Sosyal Ağlar,” 10.

¹⁵ Nihal Şener Kocabay, “Doğruluk Kontrol Merkezi,” 359.

¹⁶ Bülent Kent, “Alman Hukukunda Sosyal Ağlar,” 12; Ahmet Taha Gedikli, “Karşılaştırmalı Hukukta İnternet Ortamındaki Asılsız Bilgi Paylaşımlarının Önlenmesi,” *Bilişim Hukuku Dergisi* 2, no. 2 (2020): 225.

¹⁷ Merve Ayşegül Kulular İbrahim, “Avusturya Hukukunda Yalan Haber,” 75.

¹⁸ Sena Kuntoğlu, “Avrupa Birliği Hukukunda Dezenformasyonla Mücadele ve Öz Regülasyon Modeli,” *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan HaberT*, ed. Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 128; Murat Balcı ve Kerim Çakır, “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A),” *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, no. 1 (2023): 3.

¹⁹ Ahmet Ateş, “Dezenformasyonla Mücadele: Kavramlar ve Kurumlar,” *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21, no. 3 (2022): 1577.

Doktrin yalan haber kavramının haber niteliğinde bulunan kasıtlı bir bilgiyi ifade ettiğini, dezenformasyonun ise kasıtlı olarak kamuoyunu yanıltıcı nitelikteki bilgi ve verileri ifade ettiğini belirtmektedir.²⁰ Yalan haber ve dezenformasyon kavramları birbirlerinin yerini tam olarak tutmamaktadırlar.²¹ Dezenformasyon tamamı yalan olmasa da yalan haberleri içinde bulunduran ve zarar verme kastı olan içerik olarak ifade edilmektedir.²²

Yalan haber ve dezenformasyon dijital teknolojilerin gelişmesiyle daha yoğun şekilde gündemde tutulsa da bu kavramın yeni bir kavram olmadığı ifade edilmelidir. İnternet teknolojisinin henüz yaygın olarak kullanılmadığı dönemlerde de televizyon ve radyo gibi basın faaliyeti²³ yoluyla yalan haberlere ve dezenformasyon içeren bilgilere rastlamanın mümkün olduğu belirtilmektedir.²⁴

II. HABER BÜLTENLERİ VE TARTIŞMA PROGRAMLARI

A. Genel Açıklama

Kamuoyunu ekonomik, sosyal, kültürel ve benzeri güncel olaylara yönelik bilgilendirmek amacıyla izleyicilere veya dinleyicilere belirli saatlerde ve düzenli olarak sunulan program haber bülteni olarak tanımlanmaktadır.²⁵ Tartışma programı ise mevzuatta “haber programları” başlığı altında yer almaktadır. Buna göre güncel bir olayın, konunun, ulusal veya uluslararası bir gelişmenin değerlendirildiği, söyleşi haline getirildiği ve bunların tartışma formatı halinde

²⁰ Merve Ayşegül Kulular İbrahim, “Avusturalya Hukukunda Yalan Haber,” 74.

²¹ Gülbahar Aytekin, “Fake News: Dijital Çağda Dezenformasyon ve Yalanın Yükselişi,” Güvenli Web, erişim tarihi 3 Haziran 2022, <https://www.guvenliweb.org.tr/blog-detay/fake-news-dijital-cagda-dezenformasyon-ve-yalanin-yukselisi>.

²² Murat Balcı ve Kerim Çakır, “Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A),” 4.

²³ Öğretide basın kavramı ikiye ayrılmaktadır. Basın faaliyetlerinden ilki gazete, dergi veya kitap gibi basılmış eserler, ikincisi ise televizyon, radyo veya internet yayıncılığı olan kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilmektedir. Detaylı bilgi için: Ayvaz Cebre, “Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkı,” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, no. 7 (2016): 289.

²⁴ Yasin Söyler, “Fransa’nın Seçim Manipülasyonlarıyla Hukuki Mücadelesi ve Türkiye İçin Öneriler,” *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, ed. Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (Ankara: Adalet Yayınevi 2022), 42.

²⁵ RG. 2.11.2011, S. 28103, madde 4/1.

sunulduğu programlar haber programı olarak nitelendirilmektedir.²⁶ Çalışmada haber programları başlığı altındaki tartışma programları ele alınacağından ilerleyen başlıklarda haber programları kavramının bir alt başlığı olan tartışma programı kavramının kullanımı tercih edilecektir.

Haber bültenleri, gerçek hayattan, toplumsal sorun veya olaylardan kesitler sunmaktadır. Bu nedenle inanılabilirliği diğer programlara göre daha yüksektir.²⁷ Tartışma programları ise genellikle canlı olarak sunulan ve güncel bir meselenin stüdyoya çağrılan konuklarla müzakere edildiği, zaman zaman katılanlar arasında tartışmaların yaşandığı bir formatı oluşturmaktadır.²⁸ Söz konusu programlarda kamuoyunu ilgilendiren güncel bir mesele ele alınmakta fakat program içeriğinde çoğunlukla konuşanın kendi görüşü, yorumu, eleştirisi, bilgi ve deneyimi ön plana çıkmaktadır.

B. Haber Değeri

Bir olayın haber olup olmadığı haber değerine göre belirlenmektedir. Haber değeri ise bir haberin yayınlanıp yayınlanmaması konusunda gündemdeki bir meselenin veya olayın hedef kitlesine yöneltilmesi için taşınması gereken özelliklerdir.²⁹ Haber değeri için kabul edilen esaslar “gerçeklik veya doğruluk”, “güncel olma”, “ilginç olma”, “önemli olma”, “anlaşılır biçim” olarak sıralanmaktadır.³⁰ Haber değerinden görüleceği üzere yalan haberin zıttı gerçek ve doğru haberdur. Gerçeğin bir bütün olarak, saptırılmadan izleyici ve dinleyiciye yansıtılması haberin doğruluğu ve gerçekliği kavramlarından anlaşılmaktadır.³¹

²⁶ RG. 2.11.2011, S. 28103, madde 4/i.

²⁷ Huriye Kuruoğlu ve Elçin Akçora, “Türkiye’de televizyon ana haber bültenlerinde haber öznesi olarak kadın kimliklerinin kıyaslamalı incelenmesi- 2001 ve 2016,” *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi* 2, no. 4 (2017): 12.

²⁸ Sedat Cerci, “Türkiye’deki Televizyon Kanallarında Yayınlanan Haber Bültenlerinde Dilin Kullanılma Biçimi: Masalsı Anlatım,” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2, no. 1 (2013): 8.

²⁹ Hacı Mehmet Alağaç ve diğerleri, “Ana Haber Bültenlerinde Yayınlanacak Haberlerin Seçimi İçin Kriterlerin ve Kriter Ağırlıklarının Belirlenmesi,” *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 1, no. 1 (2018): 3.

³⁰ Mehmet Büyükaşar ve Mehmet Özçağlayan, “Haber ve Doğruluk İlişkisi: Doğruluk Sorununun Geçmişi ve Haberin Dönüşümü,” *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, no. 1 (2019): 38.

³¹ Mehmet Büyükaşar ve Mehmet Özçağlayan, “Haber ve Doğruluk İlişkisi,” 38.

Bir olay haberleştirilirken, haberi hazırlayan kişinin sürecinden geçmektedir. Bu durum da yeri geldiğinde haber içeriğini veya haberi sunanın gerçeklikten uzaklaşmasına yol açabilmektedir. Haber yayınlanmadan veya hazırlanmadan önce doğruluk kriterine uygun hareket edildiğinin tespiti gerekmektedir.³² Dolayısıyla bir haberin içeriği profesyonellik, objektiflik ve doğruluk kriterlerinin gözetilmesine bağlı olarak yalan haberden ayrılmaktadır.

Tartışma programları daha çok bireylerin mülakat, sözlü tartışma veya görüşmeleri üzerine ilerleyen bir format olduğundan haber bültenlerindeki haber içeriklerinde aranan “haber değerleri”nden bazılarının tartışma programları için istisna olduğu kabul edilmelidir. Örneğin, tartışma programlarında “güncellik” veya “önemli olma” gibi hususların her zaman bulunması noktasında bir şart aranmamaktadır.

III. GÖRSEL-İŞİTSEL MEDYADA YALAN HABER VE DEZENFORMASYONA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER VE ÇALIŞMALAR

A. Uluslararası Düzenlemelere Bakış

Dijital teknolojilerin gelişmesiyle birlikte dezenformasyon ve yalan haber tehdidinde maruz kalma riski de artmaktadır.³³ Yalan haber ve dezenformasyon içeren bilginin yayılması sosyal medya kullanımının artmasıyla doğru orantılı olarak yükselişe geçmiş, kaynağı belirsiz haberlerin sayıları günden güne artmıştır.³⁴ Gerek sosyal medyada gerek geleneksel medyada yayılan yalan haber ve dezenformasyon içeren bilgiler sebebiyle ulusal ve uluslararası arenada devletler hukuk zemininde bir mücadele başlatmışlardır.³⁵ Zira dezenformasyonun, yalan haberin devletlere, devlet vatandaşlarına küresel

³² Mehmet Büyükaşar ve Mehmet Özçağlayan, “Haber ve Doğruluk İlişkisi,” 39.

³³ Murat Kara, “Mezenformasyon ve Dezenformasyon Faaliyetleri,” *Sektörel Riskler ve İletişim Teknolojileri*, *Denetim* 13, no. 26 (2022): 47.

³⁴ Ali Fikret Aydın, “Post-Truth Dönemde Sosyal Medyada Dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Pandemi Süreci,” *Asya Studies* 4, no. 12 (2020): 78, 79; Mehmet Fatih Çömlekçi, “Sosyal Medyada Dezenformasyon Ve Haber Doğrulama Platformlarının Pratikleri,” *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 7, no. 3 (2019): 1551; Hicran Ilgın, “Sosyal Medyada Dezenformasyon Ve Halkla İlişkiler İlişkisi,” *İletişim Çalışmaları Dergisi* 7, no. 2 (2022): 307.

³⁵ Ahmet Taha Gedikli, “Karşılaştırmalı Hukukta İnternet,” 227.

ölçekte ciddi sonuçları bulunmaktadır. Bu açıdan ulusal ve uluslararası arenada yalan haber ve dezenformasyon içeren bilginin hukuk disiplininde de ele alınması önemlidir.³⁶ Çalışmanın bu başlığı altında görsel-ışitsel medya alanında yapılan çalışmalar ve yasal metinler incelenecektir.

Birleşik Krallık 'ta 2017 yılında Dijital, Kültür, Medya ve Spor Komitesi tarafından "Dezenformasyon ve Yalan Haber Ara Raporu" üzerinde çalışılmıştır.³⁷ Raporla sahte haberlerin demokrasiye olan tehlikesi ele alınırken özel şirketler tarafından gerçekleştirilen manipülatif faaliyetlerin³⁸ zararlarına yer verilmiştir. Ayrıca raporda doğruluk ve tarafsızlığın sağlanması için televizyon ve radyolar içerikleri hakkında OFCOM'a yetki veren İletişim Yasası'nın sahte haber ve dezenformasyonları engellemeye yönelik kullanılmasına yönelik hükümete tavsiyeler içermektedir.³⁹

Moldova Cumhuriyeti Görsel-İşitsel Medya Hizmet Yasası'na 2022 yılında dezenformasyon ve bilgi güvenliği kavramlarını ele alan maddeler getirmiştir.⁴⁰ Dezenformasyon, Yasa'nın 2'nci maddesinde "bir kişi, sosyal grup, kuruluş veya devlet güvenliğine zarar vermek için oluşturulmuş yanlış bilgilerin kasıtlı olarak yayılması" olarak tanımlanmıştır. Ayrıca Yasa'nın 17'nci maddesi askerî açıdan saldırgan, terör niteliğinde ulusal güvenliği tehdit oluşturan ifade ve içeriklerin

³⁶ Bülent Kent, "Alman Hukukunda Sosyal Ağlar," 10.

³⁷ House of Lords House Of Commona, *Fifth Report of Session 2017-19*, (Publications Parliament: 2017) <https://publications.parliament.uk/pa/jt201719/jtselect/jtstatin/47/47.pdf>.

³⁸ Yönlendirme, ekleme, çıkarma yoluyla çarpıtılan bir bilginin değiştirilmesi anlamına gelmektedir. (TDK); Manipülasyon, düşüncelere yönelik kasıtlı müdahale anlamına gelmektedir. İlgili çekme, inandırıcılığı artırma gibi nedenlerle habercilikte manipülasyon faaliyetine yer verilmektedir. Haberlerde manipülasyon faaliyetlerine rastlanmaktaysa da bu durum basın etik ilkeleriyle çelişmektedir. Detaylı bilgi için bkz: Emre Topçu ve Berk Çaycı, "Sosyal Medyada Dezenformasyon," 167.

³⁹ Julian Wilking, *Parliamentary Committee Report On Tackling Fake News And Interference In Elections In Social Media* (EN: Merlin IRIS, 2018), 23, <https://merlin.obs.coe.int/newsletter/download/238/pdf/en>; Dijital platformlarda yaşanan toplumsal rahatsızlıktan dolayı İngiltere "Çevrimiçi Güvenlik Yasası"nu kabul etmiş, dezenformasyon veya rahatsız edici içeriklere yönelik denetimi ise OFCOM'a vermiştir. Bilgi için bkz: "Yalan Haber gerçekliği zeminini yok eder" Yeni Şafak, erişim tarihi 1 Ekim Temmuz, 2021, <https://www.yenisafak.com/dusunce-gunlugu/yalan-habergercekligin-zeminini-yok-eder-3690191>.

⁴⁰ Moldova Cumhuriyeti Parlamentosu, RG. 22.07.2022, Yasa No. 174/2018, erişim tarihi 7 Temmuz 2023, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131800&lang=ro.

dezenformasyon kavramıyla iç içe olabileceğine hükmetmiştir. Dezenformasyon ve bilgi güvenliği kavramlarının görsel-işitsel hizmetlere ilişkin bir yasada düzenlenmesi bu tarz içeriklere yönelik medya hizmet sağlayıcıların⁴¹ yükümlülük ve sorumluluklarının olduğunu göstermektedir.

Amerika görsel-işitsel otoritesi FCC (Federal Communications Commission)'nin haberlere yönelik yapılan çarpıtmalara karşı iletilen şikayetlere yönelik politikasının dar olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte FCC kasıtlı bir çarpıtma ile salt yanlışlık veya fikir ayrılığından kaynaklı olarak ifade edilen sözler veya verilen bilgiler arasında önemli bir ayrım yaptığını da kabul etmektedir. Buna göre yayıncılar sadece gerçeğe dayalı bir haberin kasten çarpıtılarak sunulduğu kanıtlanabilirse yaptırım uygulanabilecektir. Çarpıtılmış bilgilerin veya haberin doğru olduğu bir belgeyle kanıtlanamazsa FCC'nin müdahale söz konusu olmamaktadır.⁴²

Covid-19 salgını dezenformasyon ve sahte haberin en çok görüldüğü olaylardan biri olmuştur.⁴³ Salgın sürecinde yalan haber ve dezenformasyon alanında AB ve üye devletler medya hukuku altında bu konuyu üst sırada değerlendirmeye almışlardır. Bazı devlet organları, televizyon kanallarında Covid-19'a ilişkin yapılan yalan haber ve yanıltıcı bilgiler hakkında halk sağlığını tehlikeye atmaktan dolayı medya şirketlerine para cezaları uygulamıştır.⁴⁴ Ayrıca ilke olarak yayınlarda yapılan yorum ve görüşlerin haber içeriğinden ayrılması, haber bültenleri ve benzeri programlarda gerçeklerin kamuoyunu kasten yanıltıcı şekilde sunulmaması gerektiği kabul edilmiştir.⁴⁵

⁴¹ Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmet içeriklerinin seçiminde editoryal sorumluluğu bulunan tüzel kişi.

⁴² "Broadcast News Distortion" Federal Communications Commission, erişim tarihi 7 Temmuz 2023, <https://www.fcc.gov/broadcast-news-distortion>.

⁴³ Emre Topçu ve Berk Çaycı, "Sosyal Medyada Dezenformasyon," 174-175.

⁴⁴ Letonya devlet organları, Letonya Elektronik Medya Yasası'nın elektronik medya kanallarının ve programlarının kamuoyu tehlikeye atabilecek veya ciddi riskler oluşturabilecek içeriği yaymasının yasak olduğunu belirterek bu tarz bir ihlalin para cezasını gerektirdiğine karar vermiştir.

⁴⁵ Jörg Ukrow, "Latvian Regulator Issues Fines For Spreading Fake News About Coronavirus" Merlin IRIS, erişim tarihi Mayıs 2021, <https://merlin.obs.coe.int/article/9168>.

B. Ulusal Düzenlemelere Bakış

Türkiye İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Merkezi tarafından belli aralıklarla “Dezenformasyon Bülteni” yayınlanmaktadır. Söz konusu Bültenlerle hedeflenen gerek sosyal medya gerek konvansiyonel medyada oluşturulan yalan haberler hakkında kamuoyuna doğru bilgilerin verilmesidir. 13.10.2022 tarihli Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Türk Ceza Kanunu’na 217/A maddesi eklenmiştir. Maddeyle birlikte gerçeği kasten çarpıtarak sırf halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak amacıyla ülke güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlık hakkında gerçeğe aykırı bilginin yayılması suçu oluşturan fiildir. Düzenlemedeki “gerçeğe aykırı” bilginin kapsamının tam olarak çizilmemesi doktrinde eleştirilen noktalardan birini oluşturmaktadır.⁴⁶

Görsel-işitsel medyadaki faaliyet alanı incelendiğinde RTÜK’e televizyon, radyo ve internet yayınlarındaki (6112 sayılı Kanun’a eklenen 29/A maddesinin kapsamına giren internet yayınlarından bahsedilmektedir) dezenformasyon ve yalan haberlere ilişkin TCK’ya eklenen biçimde güncel bir denetim yetkisi verilmemiştir. Öyle ki 6112 sayılı Kanun’da da dezenformasyon veya yalan habere ilişkin bir tanımlama bulunmamaktadır. Görsel-işitsel medyada yalan haber ve dezenformasyona karşı denetimde RTÜK, 6112 sayılı Kanun’un yayın ilkelerini düzenleyen 8’inci maddesini esas almaktadır. Söz konusu maddenin (ç) ve (ı) bentleri yalan haber ve dezenformasyona yönelik denetimde dikkate alınan maddelerdendir. Zira izleyici ve dinleyicilerin yalan haberlere yönelik medya okuryazarlığına sahip olmalarının gerekliliğinin yanı sıra medya temsilcilerinin de gerçek dışı haberlere karşı daha duyarlı olması gerekmektedir. Bu açıdan medya hizmet sağlayıcıların etik ilkeler çerçevesinde⁴⁷ hareket etmesi gerektiği belirtilmekte, küresel bir problem haline gelen yalan haber üretiminin

⁴⁶ Murat Balcı ve Kerim Çakır, “Halkı Yanıltıcı Bilgi,” 7.

⁴⁷ RTÜK tarafından yayınlanan “Yayın İlkeleri Rehberi”nde, haberlerin sunumuna, seçim dönemlerindeki, afet, savaş terör ve kriz durumlarındaki yayıncılığa hatta canlı yayınlara ilişkin yayıncılık etik esasları belirtilmektedir. Detaylı bilgi için: “Yayın İlkeleri Rehberi,” Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Web Sitesi, erişim tarihi 7 Temmuz 2023, <https://www.rtuk.gov.tr/yayin-ilkeleri-rehberi/3787>.

engellenmesi doğrultusunda herkesin ortak paydada hareket etmesi gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁸

Günümüzde doğru bilgiye ulaşmak, verilen bilginin doğruluğundan emin olmak yalnızca medya organlarının sorumluluğunda değildir. Medya içeriği tüketenlerin de her bilginin doğruluğunu ve gerçekliğini araştırmak zorunda oldukları ifade edilmelidir. Kendilerine sunulan bilginin kaynaklarına karşı ihtiyatlı davranmak, doğru kararlar alabilmek için doğru kaynaklardan beslenmek izleyici ve dinleyicinin üzerine düşen görevlerdendir. İzleyici ve dinleyiciler yalan haber ve dezenformasyona içeren bilgileri doğru kaynakları kullanarak filtreleyebilmelidir. Bu sebeple medya okuryazarlığı oldukça önemlidir. Medya tüketicilerini bir bilgi üzerine düşünmeye teşvik etmek için kurumsal ve bireysel olarak hareket edilmesi gerekmektedir. Bu noktada kamu spotları veya öncelikli yayınlarla izleyici ve dinleyicilerin bilinçlenmesi sağlanmalıdır. Bunun örneklerinden biri de Youtube'un kullanıcılarına video içeriklerinden önce yalan haberlere karşı sunduğu kamu spotu uygulamasıdır. Söz konusu uygulamanın temel amacı bilinçlendirici videolarla kullanıcıların dezenformasyon ve yalan habere karşı bilinçlendirilmesidir.⁴⁹

IV. MAHKEME VE RTÜK KARARLARI İŞİĞİNDA HABER BÜLTENLERİ VE TARTIŞMA PROGRAMLARINDA KARŞILAŞILAN YALAN HABER VE DEZENFORMASYON

RTÜK'ün televizyon, radyo ve isteğe bağlı yayınların düzenlenmesi ve denetlenmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması üzerine görev, yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır. Son olarak 2018 yılında internet yayınlarına yönelik yapılan yeni düzenlemeyle 6112 sayılı 29/A maddesiyle internet ortamındaki televizyon, radyo ve isteğe bağlı yayınlara da RTÜK denetimi getirilmiştir. Kanun gereğince RTÜK'ten lisans alan medya hizmet sağlayıcılara

⁴⁸ Ebubekir Şahin, "Yalan Haber Gerçekliğin Zeminini Yok Eder," RTUK Web Sitesi Bildirimler, son değiştirilme tarihi: 3 Eylül 2021, <https://www.rtuk.gov.tr/yalan-haber-gercekligin-zeminini-yok-eder/4112>.

⁴⁹ Emre Ömer Zehir, "Youtube'dan Yalan Haberlere Karşı Önlem: Videolardan Önce 'Kamu Spotu' Yayınlanacak" Web Tekno Ekim 2022, erişim tarihi 25 Ağustos 2022, <https://www.webteknoloji.com/youtube-yanan-haberlere-karsi-kamu-spotu-yayinlayacak-h127241.html>.

yönelik içerik denetimleri “Yayın hizmet ilkeleri” başlıklı 8’inci maddesine göre yapılmaktadır. Maddenin birinci fıkrasında medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerinde kamusal sorumluluk anlayışına göre, mevzuatta yer alan yayın ilkelerine uygun sunmakla yükümlü tutulmaktadırlar.

Yalan haber ve dezenformasyona ilişkin 6112 sayılı Kanun’un 8’inci maddesinin (1) bendi önem arz etmektedir. Bahsi geçen Kanun’un 8’inci maddenin (1) bendi “*Haber bültenleri ve haber programları, tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayımlanamaz*” şeklinde hüküm tesis etmektedir. Madde bendi doğrudan haber bültenleri ve haber programlarını dolayısıyla alt başlıkta tartışma programlarını ele almaktadır. Madde bendinin ihlaline yönelik olduğu değerlendirilen yayınlara ilişkin RTÜK tarafından verilmiş bazı kararlar da bulunmaktadır.⁵⁰

Bir televizyon kanalında yayınlanan canlı yayın programında RTÜK tarafından yapılan çalışmalara harcanan paralara yönelik Sayıştay’ın usulsüzlük raporu yayınladığı, bu raporun ise kamuoyu ile paylaşılmasının yasaklandığı ifade edilmiştir. Doğrulama platformlarında⁵¹ ise bahsi geçen raporların yayınlanmasının yasaklanmadığı, Sayıştay raporlarına yönelik kararların kesinleşmeden haberleştirilmemesi gerektiğine yönelik bir açıklama yapıldığı belirtilmiştir.⁵² Söz konusu ithamların bulunduğu medya hizmet sağlayıcının yayınına ilişkin RTÜK tarafından hazırlanan uzman raporunda yayıncıların haberin veya yorumlanacak bilginin araştırmasının nesnel verilere, tarafsızlık ilkesine uygun olarak maddi gerçekliğe dayandırılması gerektiği ifade edilmekte,

⁵⁰ 2020 yılında yapılan bir araştırmaya göre 6112 sayılı Kanun’un 8’inci maddesinin (1) bendi 22 kez ihlal edilmiş, bu maddenin ihlal edilme yüzdesi ise %1,17 olarak tespit edilmiştir. Detaylı bilgi için; Ecem Ezgi Yıldız ve Kemal Can Baykal, “6112 Sayılı Kanun Çerçevesinde Yayın Hizmeti İlkeleri ve İhlalleri,” 141.

⁵¹ Doğrulama platformları, kitlelerle paylaşılan bilgilerin doğruluğunu ortaya koymayı amaçlayan kâr amacı gütmeyen sosyal girişimlerdir. Detaylı bilgi için bkz: **Gülsüm Erkan ve Ahmet Ayhan, “Siyasal İletişimde Dezenformasyon ve Sosyal Medya: Bir Doğrulama Platformu Olarak Teyit.Org,” Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı, no. 29 (2018): 211.**

⁵² Beşire Korkmaz, “RTÜK’ün Sayıştay raporlarının televizyonda konuşulmasına yasak getirdiği iddiası” Teyit.org 9 Ocak 2021, erişim tarihi 9 Ocak 2021, <https://teyit.org/analiz/rtukun-sayistay-raporlarinin-televizyonda-konusulmasına-yasak-getirdiği-iddiasi>.

yayıncı kuruluşun haber bülteni, yorum ve tartışma programlarında ilk amacının “doğru bilgi aktarma” olduğu belirtilmektedir. Raporun sonucunda “...herhangi bilgi, belge ve kanıt gösterilmeden, maddi bir gerçekliğe dayanmadan tamamen şahsi kanaatle bir değerlendirmede bulunularak kamuoyunun yanlış bilgilendirildiği, soruşturulması mümkün olan bir haberle ilgili gerekli özen gösterilmeden yeterli araştırma yapılmadan ve kanıt sunulmadan yapılan bu açıklamaların kamusal sorumluluk anlayışıyla bağdaşmadığı gibi tarafsızlık, gerçeklik, doğruluk ve soruşturulması” yapılmaması dolayısıyla rapora konu yayının 6112 sayılı Kanun 8’inci maddesinin birinci fıkrasının (1) bendini ihlal ettiği değerlendirilmektedir.⁵³

RTÜK tarafından 6112 sayılı Kanun’un 8’inci maddesinin (1) bendine ilişkin verilen başka bir kararda “Gezi Parkı” olayları hakkında medyada çıkan haberler değerlendirilmiştir. Bir medya hizmet sağlayıcı kuruluşta “... bir genç kızın panzerin altında kalarak hayatını kaybettiği...”, “... Polis helikopterinden göstericilere gaz bombası atıldığı iddia ediliyor...”, “... bu pazar kanlı pazar, dert yazar derman yazar, bu meydan kanlı meydan...” gibi ifadeler haberleştirilmiştir. Yapılan yayın 2013/36 tarih ve 97 numaralı RTÜK Kararı’nda “... doğruluğundan emin olunmadan ve doğru bilgiye erişimin son derece hızlı olduğu bir dönemde, doğrulanması ya da yanlışlanması son derece kolay olan ham verilerin, doğrulanmaksızın ve abartılı infiale seok edici bir anlatı diliyle, bilimsel bilgi niteliği taşıyan gerçekler ayarında sunulması...” şeklinde değerlendirilmiştir. Aynı kararda, kriz süreçlerinde gerçekleştirilen manipülatif yayınların, dezenformasyona kapı araladığı, kesinleşmemiş bilgilerin toplumda infial riskini beraberinde getirdiği belirtilmiştir.⁵⁴ Doğruluğu kesin olmayan bilgilerin dezenformasyona sebep olacak biçimde ortaya koyulması gerekçe gösterilerek RTÜK, bahsi geçen yayın içeriğine ilişkin, yayıncı kuruluşun 6112 sayılı Kanun’un 8’inci maddesinin (1) bendine aykırı yayın yaptığına karar vermiştir.

RTÜK’ün 8’inci maddenin (1) bendine ilişkin verdiği başka bir karar ise bir televizyon kanalındaki tartışma programında katılımcılar tarafından sarf edilen

⁵³ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, K. 18, Tarih No. 2022/27 Tarih, erişim tarihi 7 Temmuz, 2023 (Lexpera 6 Temmuz 2022), <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/radyo-ve-televizyon-ust-kurulu/karar-no-18-t-no-2022-27-t-6-7-2022>.

⁵⁴ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, K. 97, Tarih No. 2013/36 (Lexpera, 11 Haziran 2013) <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/radyo-ve-televizyon-ust-kurulu/karar-no-97-t-no-2013-36-t-11-6-2013,7Temmuz2023>.

sözlere ilişkindir. Bahsi geçen yayın bir tartışma programı formatında gerçekleşmiş, programda 6 Haziran 2023 depremlerine ilişkin AFAD çalışmaları ele alınmıştır. İlgili programda “AFAD ya o kadar akıl almaz işlere imza atıyorlar ki ya böyle bir ortamda kışlık mont yardımı gelmiş ya, kutuların üzerinde bira resmi var diye yardımı itiyorlar ya, gönderiyorlar.” yorumuna yer verilmektedir. Söz konusu yorumun aslında doğrulanmamış haber niteliğinde olduğu ise “Sosyal medyada dolaştı ya işte onun da belki üzerinde dururuz...Tam doğrulanmadı...Tam doğrulanmadı evet...Valla doğrulanıp doğrulanmadığını bilmiyorum, kafa bu kafa...” şeklindeki ifadelerden anlaşılmaktadır. Diğer bir anlatımla katılımcı tarafından bahsi geçen bilginin aslında sosyal medyadan edinildiği ifade edilmektedir. Tartışma programında kullanılan ifadelerin biçimi, yönlendirici tavrı, günün koşulları dikkate alındığında, her durumda sadece bir yorum olarak kabul edilemeyeceği ifade edilmelidir. Zira ifadelerin gerçekliğinin kısa bir araştırmayla ortaya çıkabileceği durumlarda programa katılan kişinin, yorumcunun veya sunucunun içerik doğrulamasını yapması gerekmektedir. Mevzuat alkollü içecek üreticilerinin yardım malzemelerinde logo kullanımı hususunda “Üzerinde alkollü içki marka, amblem, logo veya işareti bulunan kasa, kutu gibi taşıma veya dış ambalaj için kullanılan materyaller ...kamuya özel teşhir edilmek amacıyla kullanılamaz” şeklinde bir düzenleme içermektedir.⁵⁵ AFAD tarafından yapılan açıklamaya göre de bağışların reddedilmesine ilişkin AFAD’ın re’sen bir talimatının olmadığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte alkollü içecek üreticisi firma da şirket tarafından deprem bölgesine gönderilen malzemeler içerisinde logolu herhangi bir ürünün bulunmadığını açıklamıştır.⁵⁶ RTÜK, habercilerin kamuoyunu bilgilendirmede görev icra ettiğini kabul etmekte fakat kriz dönemlerinde gerçekleştirilen yayınlara ilişkin Yayın İlke Rehberi’ne uygun hareket edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Söz konusu Rehber’de “Doğal afet haberleri gibi yayınlarda izleyicilerde korku, panik, endişe yaratacak ifadeler kullanılmamalı gerilimi artıracak nitelikteki yorumlardan kaçınılmalıdır.” ifadeleri yer almaktadır. RTÜK kararında,

⁵⁵ RG. 07.01.2011, S. 227808, madde 20/10

⁵⁶ Meltem Sarsılmaz, “Deprem bölgesine gönderilen yardımların alkollü içecek logosu yüzünden geri çevrildiği iddiası,” Anadolu Ajansı, Teyit Hattı, erişim tarihi 9 Şubat 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/deprem-bolgesine-gonderilen-yardimlarin-alkollu-icecek-logosu-yuzunden-geri-cevrildiği-iddiasi/1815335>; Öyküm Hüma Keskin, “AFAD’ın Tuborg ve Efes logolu polarları kabul etmediği iddiası,” Teyit, erişim tarihi 9 Şubat 2023, <https://teyit.org/analiz/afadin-tuborg-ve-efes-logolu-polarlari-kabul-etmediği-iddiasi>.

medya organlarının dezenformasyon veya manipülatif içeriklere yönelik daha hassas davranması gerektiği belirtilmektedir. İnsanların özellikle olağanüstü durumlarda haberlere karşı daha hassas, doğru bilgi akışının zor olduğu bir ortamda yanıltıcı bilgilere karşı daha duyarsız olabileceği ifade edilmektedir. Doğruluğundan emin olunmadan kamuoyunun bilgisine sunulan ifadelerin haberin tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine aykırı olarak kamuoyunda özgürce kanaat oluşumunu engelleyebileceği kabul edilmektedir. Özetle bu tür yayınların 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin (1) bendine aykırılık doğuracağı değerlendirilmektedir.⁵⁷

6112 sayılı Kanun'un ve Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 8'inci maddesinin (ç) bendi "*İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.*" hükmünü ihtiva etmektedir. Televizyon ve radyoda yalan haber itirazlarının daha çok kişilik haklarının ihlali ve iftira niteliğinde eleştiri sınırlarını aşan ifadelerden dolayı yargıya taşındığı ifade edilmelidir.⁵⁸ İstanbul 13'üncü Asliye Ticaret Mahkemesi'nce mesleki ve ticari itibarı zedeleyen, asılsız ve gerçektışı ithamlar içeren bir yayındaki yalan haberlere ilişkin manevi tazminat talebi ele alınmıştır. Mahkeme kararında, basın özgürlüğünün sınırsız olmadığı ancak basın faaliyeti yürüten kuruluşların kişilik haklarına saldırı niteliği taşımayan yayınlar yapmaya özen göstermelerinin yasal ve hukuki bir zorunluluk olduğunu belirtmiştir. Kararın devamında yazılı ve görsel basının, basın faaliyeti icra ederken özellikle yayının gerçek olmasına, yayında kamu yararının öncelemesine, objektif sınırlar içerisinde kalınmasına dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁵⁹ İstanbul 13'üncü Asliye Ticaret Mahkemesi'nin E. 2019/439 E. Ve 2021/585 K. no' lu kararında bir haber bülteninde yapılan ve yalan haber olduğu iddia edilen bir bilginin ekonomi

⁵⁷ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, K. 5, Tarih No. 2023/08 (Lexpera 22 Şubat 2023) <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/radyo-ve-televizyon-ust-kurulu/karar-no-5-t-no-2023-08-t-22-2-20237> Temmuz 2023.

⁵⁸ 2020 yılındaki araştırmaya göre aynı sene içerisinde 6112 sayılı Kanun'un (ç) bendinin ihlal sayısı 21, madde ihlalinin diğer fıkralara oranı ise %1,12'dir. Detaylı bilgi için bkz; Ecem Ezgi Yıldız ve Kemal Can Baykal, "6112 Sayılı Kanun Çerçevesinde Yayın Hizmeti İlkeleri ve İhlalleri," 141.

⁵⁹ İstanbul 13. Asliye Ticaret Mahkemesi, K. 2018/981, E. 2022/70, 8.2.2022, Gerekçe, Para. 16. (<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/adli-yargi-ilk-derece-mahkemeleri/istnbl-13-asliye-ticaret-mahkemesi-e-2018-981-k-2022-70-t-8-2-2022>)

piyasalarını etkileyebileceği, haberde verilen yanlış bilginin piyasalarda manipülasyon suçuna yol açabileceği (Sermaye Piyasası Kanunu 106 ve 107'inci maddeler çerçevesinde), yalan haberlerle piyasa dengesinin bozularak haksız kazançlar elde edilebileceği yönündeki bir başvuru incelenmiştir. Benzer konuda verilen 18'inci Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2011/92 E. ve 2017/391 K. no' lu kararında "... basın özgürlüğü Anayasa'nın 28. maddesi uyarınca her ne kadar güvence altına alınmışsa da hiç şüphesiz ne basın özgürlüğü ne de bu özgürlüğün sonucu tanınan ayrıcalıklar sınırsız olmadığı... basın haber verme fonksiyonunu yerine getirirken gerçeklik ..." kurallarına uymakla yükümlü olduğu ifade edilmektedir.⁶⁰ 6112 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinde de gerçek ve tüzel kişilere ilişkin yapılan doğru olmayan yayınlara yönelik düzeltme ve cevap hakkı hüküm altına alınmaktadır. Bu düzenlemeye göre gerçeğe aykırı yayın yapılması halinde kanuni sürelerle uyararak medya hizmet sağlayıcının düzeltme ve cevap yazısı yayınlama sorumluluğu bulunmaktadır. Hakkı ihlal edilen kişi veya kuruluşa yönelik söz konusu düzeltmenin yapılmaması halinde ilgililer kanuni süreler içerisinde düzeltme ve cevabın yayınlanmasını sağlamak üzere sulh ceza mahkemesine başvurabilmektedir. Yalan haber veya dezenformasyon ile kişilik hakkı ihlal edilmiş olan bir kişinin bu hakkı kullanmadan vefat etmesi halinde mirasçılarının bu hakkı kullanabileceği kabul edilmektedir.⁶¹ Hakkın mirasçılar tarafından kullanılması ise medyada doğru bilginin dolaşımında olmasının ne derece önemli olduğunu göstermesi adına önemlidir.

Görsel-işitsel medyada ifade özgürlüğünün kullanılmasındaki önem bu özgürlük sonucu yaratılan etkiyle doğru orantılıdır. İzleyici ve dinleyici olarak muhatabın oldukça fazla olduğu görsel-işitsel yayıncılığa kamu hizmeti ayrıcalığı tanınmıştır. Yapılan iş kamu hizmeti olduğundan bu işten doğan sorumlulukta o derece fazladır.⁶² Mevzuatta açıkça yer almamasına rağmen mahkeme kararlarıyla ortaya koyulan ilkeye göre haber bülteni veya tartışma programlarındaki bir

⁶⁰ İstanbul BAM, 14 HD, 2018/181, 2018/714, 5.07.2018, (<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/bolge-adliye-mahkemesi/istanbul-bam14-hd-e-2018-181-k-2018-714-t-5-7-2018-1>)

⁶¹ Cengiz Apaydın, Cevap ve Düzeltme Hakkı- İnternette Erişimin Engellenmesi- Unutulma Hakkı (Ankara: Seçkin Hukuk, 2020), 118.

⁶² Asım Ekren, Basılı, Görsel, İşitsel ve Sosyal Medyada Düzeltme ve Cevap (Ankara: Seçkin Hukuk, 2021), 76.

verinin gerçek olmaması hukuka uygun değildir.⁶³ Basın özgürlüğünün gerektiği gibi kullanıldığından bahsedilebilmesi için eleştirilerin, yorumların veya bilgilerin gerçek olması, küçük düşürücü veya iftira niteliğinde olmaması gerekmektedir. Bu açıdan haberi yapan veya tartışma programlarına katılan bireylerin kişiyi açıkça küçük düşürücü, ona iftira veya hakaret içerecek söz ve yorumlardan uzak durması gerekmektedir.⁶⁴ Basının objektif sınırlar dahilinde kalarak yayın yapması gerektiği ifade edilmektedir.⁶⁵ Kişilik hakları ve basın özgürlüğünün çatıştığı durumlarda çatışan iki değer arasında bir denge kurulması zorunludur.⁶⁶ İki değer arasında daha üstün olan yarar esas alınmalıdır. Yazılı basında da görsel-işitsel medyada da kamu yararı dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Haberin gerçek olması, kamunun habere olan ilgisi, haberin güncelliği, haberin veriliş biçimi, kişilik haklarına ilişkin ihlal içermemesi gibi hususlarda haklar dengelenerek sonuca varılmalıdır. Diğer taraftan farklı görüşlerdeki katılımcılardan oluşan tartışma programlarının formatı gereğince ifade hürriyeti haber bültenlerindeki kadar katı sınırlarda ele alınmamalıdır. Bu açıdan tartışma programlarındaki katılımcıların yorumları, ileri sürdükleri bilgiler ifade hürriyeti kapsamında değerlendirilebilecektir. Fakat buna rağmen haber değerinde kabul edilen doğruluk ve gerçeklik kriterlerinin tartışma programlarının da zorunlu bir unsuru olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Zira tartışma programları için katılımcıların kendi doğrularını kabul ettirmeleri, hitap ettiği kişileri, izleyici veya dinleyicileri ikna etmeleri formatın gereğidir. Bu süreçte bilginin, ifadenin, olayın çarpıtılması ise muhtemeldir.⁶⁷ Dolayısıyla tartışma programlarında her ne kadar

⁶³ Asım Ekren, Basılı, Düzeltme ve Cevap, 72.

⁶⁴ Asım Ekren, Düzeltme ve Cevap, 73.

⁶⁵ İstanbul 13 Asliye Ticaret Mahkemesi, 2018/981 K, 2022/70 E, 8.2.2022, Gerekçe, Para. 18.

⁶⁶ "Basın özgürlüğü ile kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği durumlarda; hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da daha az üstün olan yararın daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır. Gerek yazılı ve gerekse görsel basın bu işlevini yerine getirirken, özellikle yayının gerçek olmasını, kamu yararı bulunmasını, toplumsal ilginin varlığını, konunun güncelliğini gözetmeli, haberi verirken öyle biçim arasındaki dengeyi de korumalıdır." (Yar 4. HD, 2016/529 E, 2018/4185 K, 15.5.2018, Lexpera)

⁶⁷ Hüseyin Köse ve Nurlan Salamov, "TV Tartışma Programlarında Çarpıtma Unsurları: II. Karabağ Savaşı (Ermenistan-Azerbaycan Çatışması) Örneği," *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Özel Sayı*, no. 25 (2021): 135.

bir olayın haber metni içerisinde kamuoyuna ulaştırılması söz konusu olmasa da tartışma programları da toplumun bilgi alması noktasında önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple kamusal sorumluluğun her iki program türü için de aranacağı kabul edilmelidir.

V. DEZENFORMASYON, YALAN HABER VE ANAYASAL HAKLAR TEMELİNDE TARAFSIZLIK, DOĞRULUK VE GERÇEKLİK KAVRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Kavramlara İlişkin Açıklama

Görsel-işitsel medyanın amacı eğlence, sanat, kültür veya güncel meselelerin aktarılması amacıyla farklı konu kategorilerinde yayın içeriklerine yer vermesidir. Kitle iletişim araçları kullanılarak sunulan bu içeriklerden haber bültenleri ve tartışma programları da önemli bir yere sahiptir.⁶⁸ Haber alma, haber verme ve habere ulaşma hakkı basın özgürlüğüyle düşünce ve kanaat özgürlüğünü tamamlamaktadır.⁶⁹ Anayasa, izleyici ve dinleyicinin haber alma ve haber verme haklarını basın özgürlüğü çerçevesinde koruma altına almaktadır. Bu açıdan basın özgürlüğünün korunması için devletlere aktif bir yükümlülük getirilmektedir.⁷⁰

Tartışma programlarında katılımcıların eleştirel bakışlarla yorumlarını dile getirmeleri, söz konusu fikirlerin ifade hürriyeti çerçevesinde ortaya koyulabilmesi açısından doğal karşılanmalıdır. Medyada halka bilgi veren, yorumlarıyla kamuoyunca özgür bir ortamın oluşmasını sağlayan düşüncelerin desteklenmesi de basın özgürlüğünün gerçekleşmesi adına önem arz etmektedir. Fakat tartışma programları üzerinde yapılan analizlere bakıldığında, programdaki katılımcıların bazı olaylar üzerindeki yorumlarında özenli davranmadığı,

⁶⁸ Mete Kazaz ve Seher Bayar, "Haber Tartışma Programlarının Bir Türü Olarak Haber Mahkemeleri Programlarının Analizi: ATV, Tv8, Star TV Örneği," *Selçuk İletişim*, 12, no. 1 (2019): 188.

⁶⁹ Dan. 13 Daire, 2007/7054, 2007/7684, 23.11.2007 (<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/danistay/13-daire-e-2007-7054-k-2007-7684-t-23-11-2007>)

⁷⁰ Pınar Bahar Doğan, "Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı," *Ankara Barosu Dergisi*, no. 4 (2014): 479.

söylemlerin sonuca ulaşmaktan uzak olduğu ortaya koyulmaktadır.⁷¹ Dolayısıyla tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerinden ödün verilerek gerçekleştirilen bir yayıncılıkta kamuoyunun haberlere, haberciye ve medyaya karşı duyduğu güven zedelenebilecektir. Bu açıdan haber bültenlerindeki haberlerin doğruluğunun ve gerçekliğinin araştırılması, tartışma programlarında ise katılımcıların kamuoyuna doğru bilgileri aktarmaları, eleştirilerin Anayasa'nın koruduğu sınırlar içerisinde kalması, halkın özgürce kanaat oluşturmasının engellenmemesi gerekmektedir.

6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin (1) bendinde yer alan "... *tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak...*" şeklindeki düzenleme bir haberin doğruluğundan emin olunmadan yayınlanamayacağı, başka medya kaynaklarından alınan bilgilerinse kaynağının belirtilmesinin zorunluğu olduğunu kabul etmektedir. Madde metni incelendiğinde taraflı, gerçeğe aykırı veya doğru olmayan bir bilginin haber yapılması, bu tarz bir bilginin tartışma programlarında yer alması yayın ilkelerine aykırılık oluşturacaktır. Söz konusu kavramlar hakkında madde gerekçesinde herhangi bir tanım ve açıklama bulunmamaktadır. Benzer şekilde madde metninde yayın ilkelerine uygun hareket etmenin kamusal sorumluluk anlayışının bir gereği olduğu da belirtilmektedir. Bir yayın içeriğine yönelik incelemede tarafsızlık, gerçeklik, doğruluğundan emin olunmayan bilgi ve kamusal sorumluluk kavramlarından ne anlaşılacağı, söz konusu kavramların hangi aşamada dezenformasyon ve yalan habere vücut vereceğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tarafsızlık insanların bilgi veya haberde gerçeğe ulaşmasını sağlamaktadır. Fakat bir haberin yapılış sürecinde ön yargı veya kişisel düşünceler etkili olabilmektedir. Sadece haberi yapan için değil bazen izleyici, dinleyici veya okuyucu için de bir haber farklı açıklardan gerçeği sorgulayıcı olabilmektedir. Bu sebeple bir haberde tarafsızlık ilkesinin korunup korunmadığı, "*Tarafsızlık, ayrıntıları ve doğruluğu her koşul ve şartta açıklanabilecek bilgidir.*" tanımının gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitiyle ortaya çıkabilecektir.⁷² Kültürler, siyasi

⁷¹ Mete Kazaz ve Seher Bayar, "Haber Tartışma Programlarının Bir Türü Olarak Haber Mahkemeleri," 190.

⁷² Nejdet Atabek, "Gazetecilikte Tarafsızlık," *Marmara İletişim Dergisi*, no. 7 (1994): 25; Filiz Dastan, "Gazetecilikte Haberin Objektiflik Niteliği," *EURO Politika* no. 9 (2021): 48.

fikirler, ekonomik çıkarlar⁷³ kişilerin dünya görüşünü bu durum da bir haberin oluşum sürecini önemli derecede etkilemektedir. Bir haber veya bilginin tarafsız olması, düşünce ve yorumlarla gerçek olguların birbirinden ayrılabilirliğine bağlıdır. Burada bir haber veya bilgi hiçbir kişi veya kuruluşun çıkarları ön plana alınarak oluşturulmamalıdır. Bu açıdan tarafsızlık, bir haberde muhakkak bulunması gereken bir standarttır.

Hukuk literatüründe tarafsızlık kavramı, kişisel, siyasi, kültürel veya sahip olunan diğer değer yargılarının yerine tamamen hukuk sistemindeki ilke ve kurallara bağlı olunup değerlendirme yapılarak anlam kazanmaktadır.⁷⁴ Aynı şekilde halka haber vermekle görevli medya kuruluşlarının da uymaları gereken basın etik ilke ve kuralları bulunmaktadır. Söz konusu etik ilkelere uygun davranıldığında kişi, kurum ve kuruluşların da hakları korunmuş olacaktır.⁷⁵

B. Hukuki Değerlendirme

6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin (1) bendinde yer alan tarafsızlık, gerçeklik, doğruluk kavramlarındaki belirsizlik hukuk literatüründe tartışılmış kamu yararı kavramındaki belirsizliğe benzetilebilir. Madde metninde yer alan kavramlar gerek hukuki boyutu gerek toplumsal, siyasi veya felsefi yönden çok yönlü kavramlar niteliğindedir.⁷⁶ Hukuk metinlerinde yer alan soyut kavramlar üzerindeki benzer bir tartışma internet teknolojisinin gelişimiyle birlikte yayılan dezenformasyonla mücadele üzerine Türk Ceza Kanunu 217/A maddesine eklenen "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu"nda da yer almaktadır. Bahsi geçen maddede halk arasında endişe, korku ve panik yaratmak amacıyla kamu düzeni, güvenliği ve genel sağlığına ilişkin gerçeğe aykırı bilginin

⁷³ Manipülasyon kastıyla, aldatmak, kişisel çıkar sağlamak ve sonuçlarını bilerek ekonomik faaliyetler göstermek manipülasyon suçuna vücut vermektedir. Detaylı bilgi için: Uğur Orhan, "Manipülasyon (Piyasa Dolandırıcılığı) Suçu," *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23, no: 2 (2021): 1641.

⁷⁴ Mustafa Yücel, "Yargılamada Objektiflik ve Tarafsızlık," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 26, no. 111 (2014): 122.

⁷⁵ Demirhan Hanifi Demir, Emre Vadi Balcı, "Kriz Haberciliği ve Etik Sorunsalı," *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, no. 11 (2019): 55.

⁷⁶ Nermin Tombaloğlu. "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Yararı Kavramı," *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 1 (2014): 355.

alenen yayılması düzenleme altına alınmaktadır. Bir görüş, gerekçedeki gerçeğe aykırı bilgi kavramından ne anlaşılması gerektiğinin ortaya koyulmadığını bu sebeple suçu oluşturan unsurların tespitinin zor olacağını ifade etmektedir. İlgili görüş ayrıca resmi makamların açıkladığı her açıklamanın direkt gerçek bilgi olarak kabul edilmemesi gerektiğini, gerekçeli olarak reddedilen, bilimsel tespitlerle ortaya koyulan, maddi gerçekliğe uygun bilginin gerçek veri kabul edilebileceğini ileri sürmektedir.⁷⁷

Yalan haber veya dezenformasyona yönelik TCK 217/A maddesinde yapılan tartışmaların benzerinin 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin (1) bendindeki tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk kavramları için de ele alınması gerekmektedir. Örneğin, haber programlarında veya haber bültenlerinde verilen bilgi veya sunulan haberin gerçekliğinin tespitinin hangi mevki veya makam tarafından yapılacağı bilinmelidir. Doktrinde gerçek ve doğru haberin sadece resmi makamlarca yapılan bilgilerden ve haberlerden oluşmasının ifade ve basın hürriyetine aykırı olacağı ifade edilmektedir.⁷⁸ Doktrindeki görüş, yetkili makamların kamuoyunu bilgilendirmediği konularda ortaya atılan bilgileri ele alarak yetkili bir merci tarafından açıklanmamış bir verinin haber bültenlerinde veya tartışma programlarında ortaya atılmasının veya tartışma programında bir katılımcı tarafından ifade edilmesinde bu bilginin doğrudan gerçek veya hatalı olduğu algısının oluşmasına yol açabileceğini ifade etmektedir. Bu durum da yorumcunun ifade ve basın hürriyetine yönelik baskı anlamını taşıyacaktır.⁷⁹ Dolayısıyla maddi gerçeğin sadece idari, siyasi veya kamu otoriteleri tarafından yapılan açıklamalarla tespit edilmesi hukuka aykırılık oluşturacaktır.

Yalan haberlere ilişkin tespit bakımından 6112 sayılı Kanun'da bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre 6112 sayılı Kanun 8'inci maddesinin (1) bendinde yalan ve gerçek bilginin tespiti yine haberi yapan kuruluşa verilmektedir. Madde metni incelendiğinde soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberin doğruluğundan emin olunmadan yayınlanmasının kanuna aykırılık oluşturacağı hüküm altına alınmaktadır. Bir haberde, olmayan olmuş gibi

⁷⁷ Erşan Şen, Mehmet Vedat Ervan ve Cem Serdar, "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu" *Ersan Şen Web* (Blog), 21 Haziran 2022, <https://sen.av.tr/tr/makale/halki-yaniltici-bilgiyi-alenen-yayma-sucu-onerisi>, 12'nci paragraf.

⁷⁸ Murat Balcı ve Kerim Çakır, "Halkı Yanıltıcı Bilgi," 9.

⁷⁹ Murat Balcı ve Kerim Çakır, "Halkı Yanıltıcı Bilgi," 9.

gösterilirse veya olacak gibi kamuoyuna aksettirilirse⁸⁰ yayın içeriği RTÜK tarafından 8'inci maddenin (1) bendi kapsamında ele alınacaktır. Fakat haberi veren veya yapan kişi veya kuruluş tarafından gerekli soruşturmanın yapıldığı haberin kaynaklarıyla ortaya koyulursa burada bilginin kişiden kişiye değiştiğinden veya gerçeğe aykırı olduğundan bahsedilemeyecektir. Yargıtay bir yayının içeriğinin gerçeklik ve doğruluk ilkelerine uygun olup olmadığının tespitinin yayından sorumlu bulunan kişiye ait olduğunu belirterek, yayının gerçeğe uygun olduğunun tespitini "beyyine külfeti" olarak tanımlamaktadır.⁸¹ Dolayısıyla haber bültenlerinde haberlerin sunuluşu nesnellik, objektiflik ve tarafsızlık ilkesine göre sürdürülmelidir. Basın özgürlüğü kapsamında basın faaliyetine ve haber bültenlerinin amacına uygun olan da bu tutumdur. Haberlerde, haber içeriğinde konu edilen herhangi bir tarafın aleyhine veya lehine olacak bir tutumdan kaçınılması haber bültenlerinin zorunlu bir unsurudur.⁸² Diğer taraftan halkın bilgi aldığı, tartışma programlarında katılımcıların gerek eleştiri gerek yorum içerikli ifadelerde bulunmaları da söz konusu program formatının doğası gereğidir. Burada yorumların da basın, ifade ve fikir hürriyeti çerçevesinde ele alınması önemlidir. Bir olayın veya haberin yorumunda sınırsız bir özgürlük alanı olduğu kabul edilmemelidir. Nihayetinde tartışma programlarının da amacı halkı farklı görüşler, bakış açıları ve yorumlar temelinde bilgilendirmektedir. Eleştiri hakkı kadar eleştirinin sınırı, yorum ve farklı görüş kabulleri kadar söz konusu ifadelerin doğruluğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece hem ifade hürriyeti korunmuş olacak hem de kişilerin özgürce kanaat oluşturma hakları gasp edilmemiş olacaktır.

Bir yayının hukuka uygun kabul edilebilmesi için gerçeklik ilkesine uygun hareket edilmesi gerekmektedir. Söz konusu gerçeklik, kamuoyunun bir haberle bilgilendirilmesinin yanı sıra, eleştiri, yorum ve değerlendirmelerde de aranmaktadır. Burada gerçeklik ilkesiyle görünürdeki gerçeklik ifade

⁸⁰ Murat Balcı ve Kerim Çakır, "Halkı Yanıltıcı Bilgi," 10; Tülay Parlak, "Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler ile Basın Etik İlkeleri Işığında "Yalan Haber Neşri" ve Yalan Haber Neşrinin Önlenilmesi Sorunu," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 28, no. 118 (2015): 167.

⁸¹ Yar. HGK, 2010/4-377, 2010/365, 7.7.2010 (Kazancı).

⁸² Vahap Darendeli, *Görsel-İşitsel Medya Alanındaki İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2013), 491.

edilmektedir.⁸³ Somut gerçekliğe her zaman ulaşmamak görünürdeki gerçekliğe ulaşmada gereken özenin gösterilmeden sunulmasının bahanesi değildir. Diğer bir anlatımla gerçeklik ilkesini yerine getirebilmek adına, basın faaliyetinde görünürdeki gerçekliğe ulaşmak için de tüm özen gösterilerek haber verme ve alma faaliyeti yerine getirilmelidir.⁸⁴ Yargıtay basın hakkı kullanılırken hakkın "... özel hukuk alanında sınırı; gerçeklik, kamu yararı ve toplumsal ilgi, güncellik, konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık kuralları" ile çizilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanında bu koşullardan birinin dahi yokluğu halinde faaliyetin hukuka aykırı olduğu kabul edilerek, basın özgürlüğünün korunmayacağı ifade edilmektedir.⁸⁵ Haber bültenlerinde verilen haberlerin somut gerçekliğe uygun olarak sunulması gerektiği kabul edilse de Yargıtay somut gerçekliğin yanında "görünürdeki gerçekliğe uygun" yayının da hukuka uygun olduğuna kanaat getirmiştir.⁸⁶ Diğer bir anlatımla haberin yapıldığı zamanki görünürdeki gerçeklik daha sonra ortaya çıkan somut gerçeğe aykırı olsa bile yapılan haberin hukuka uygun olacağı kabul edilmektedir.⁸⁷

Haber bültenlerinde bir haberin tarafsız olduğu habere yorum katılıp katılmadığından, haber içeriğinin doğru veya gerçek olduğu da maddi gerçeklik ve görünürdeki gerçeklik araştırılarak bulunabilecektir. Dolayısıyla tarafsızlık, doğruluk ve gerçeklik kavramlarındaki soyut anlam özellikle tartışma programlarında daha sık yaşanmaktadır. Tartışma programlarındaki format ve programların kendine has özelliği gereği bir haber veya veri üzerinde taraflı bir yorum yapılabilir. Yapılan yorum taraflı olsa da verilen bilgi veya verinin gerçekliği veya doğruluğu bozulmamışsa diğer bir anlatımla yalan haber veya kasıtlı olarak bir dezenformasyon söz konusu değilse 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin (1) bendini ihlal ettiği söylenemez.

⁸³ Yar. HGK, 2011/4-278, 2011/376, 1.6.2011 (Kazancı)

⁸⁴ Ferhat Canbolat ve Günhan Gönül Koşar, "Basın Yoluyla Kişilik Hakkının İhlalinin Tespitinde Kullanılan Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ölçütlerinin Değerlendirilmesi," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 151 (2020): 276.

⁸⁵ Yar. HGK, 2010/4-377, 2010/365, 7.07. 2010 (Kazancı)

⁸⁶ Yar. 7 CD 1993/4911, 1993/5847, 14.11.1993 Aktaran Hüseyin Can Aksoy, "Cevap ve Düzeltme Hakkı Çerçevesinde Haberin Gerçeğe Aykırılığı "Maddi Gerçekliğe" Aykırı Bir Haberin Salt "Görünürdeki Gerçekliğe" Uygunluğu Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılmasına Engel Midir?," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 112 (2014): 58-59.

⁸⁷ Hüseyin Can Aksoy, "Cevap ve Düzeltme Hakkı," 59.

Son yıllarda popülaritesi artan bir haber sunma biçimi olarak “anchorman”lık⁸⁸ haber bültenlerini yeni bir düzleme sokmuştur. Seyirciye, sunulan haber hakkında görüşünü iletmesi için etkileşim imkânı sunan bu yeni haber sunum tarzı televizyon seyircisinin programa olan ilgisini de artırmıştır. Ekonomik, siyasi veya hukuki bir haber içeriğinin sunumunun akabinde “anchorman” bu habere ilişkin konularla alakalı yorumlar yapmakta, izleyiciler, dinleyiciler veya habere konu olan bireyler karşısında ymışçasına bir konuşma gerçekleştirmektedir. Söz konusu konuşmalar genellikle haber sunucusunun kendi yorumlarından ibaret olabilmektedir.⁸⁹ Bir haberi yapan veya haberi kamuoyuna duyuran kişinin görüşlerini açıklaması, haber hakkında yorum yapması, eleştirilerde bulunması her zaman haberin gerçeklik ilkesine aykırılığına sebep olmamaktadır.⁹⁰ Burada bir kişi veya kuruluş taraflı bir şekilde karalanıyorsa, gerçek olmayan kaynaklar kaynak gibi gösteriliyorsa, haberin başlıkları haber içeriğiyle uyumlu değilse, gerçek bilgi veya görüntü aldatmaya yönelik manipüle içeriyorsa yalan haber söz konusu olabilecektir.

C. Anayasal Haklar Temelinde Değerlendirme

Basın ve yayın özgürlüğü kapsamına görsel-işitsel iletişim araçları da girmektedir.⁹¹ Demokratik toplumlarda basın faaliyetinin asli işlevi kamuoyunun bilgilendirilmesi, olaylar veya durumlar hakkında kamuoyu oluşturmaktır.⁹² Anayasa’nın 26’ncı maddesine göre herkes düşünce ve kanaatlerini belirli yollarda açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Söz konusu hürriyet haber alma ve verme serbestiyetini de kapsamaktadır. Aynı maddede yazı, söz veya benzeri yollarla gerçekleştirilen haberi yayma, fikir verme veya alma gibi faaliyetlerin milli

⁸⁸ Haber sunucularının önlerinde bulunan haberleri okumalarının ötesinde kendi duygu ve düşüncelerini haber sunumuna aktardıkları sunum tekniğidir. Detaylı bilgi için bkz: Mustafa İnce ve Mesut Yılmaz, “Ana haber Bültenlerinde Haberlerin Konusu ve Sunum Tarzı ile Reyting Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme,” *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 8, no. 1 (2020): 427, 429.

⁸⁹ Mustafa İnce ve Mesut Yılmaz, “Ana Haber Bültenlerinde Haberlerin Konusu,” 435.

⁹⁰ Tülay Parlak, Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler ile Basın Etik İlkeleri Işığında “Yalan Haber Neşri” ve Yalan Haber Neşrinin Önlenebilmesi Sorunu, 167.

⁹¹ Ferhat Canbolat ve Günhan Gönül Koşar, “Basın Yoluyla Kişilik Hakkının İhlalinin Tespiti,” 262.

⁹² Murat Tümay, “Kişilik Hakları ve Basın Hürriyeti Çatışmasında İfade Hürriyeti Dengesi,” *Anayasa Yargısı* 31, no. 1 (2015): 361.

güvenlik, kamu düzeni ve güvenliği, başkalarının hakları, özel hayat ve aile hayatına yönelik sınırların korunması amaçlarıyla sınırlandırılabilmesi kabul edilmektedir. Her ne türlü araçlar kullanılarak yapılmış olursa olsun radyo veya televizyonda sunulan haber bültenleri ve tartışma programlarında da bu sınırlar geçerlidir.

İfade hürriyetinin sınırlanması bakımından gerçeklik, tarafsızlık ve doğruluk ilkelerinin haber bültenleri ve tartışma programlarında farklı şekilde ele alınması gerekebilir. Yukarıda bahsedildiği üzere haber bültenleri gerçeklik, tarafsızlık, güncellik, kamuoyunun ilgisi gibi standartlara sahip olmalıdır. Bu sebeple haber bültenlerindeki yayıncılık faaliyetlerinde daha sıkı şekil ve usul şartları olduğu ifade edilmelidir. Tartışma programlarında ise programın formatı gereği aynı sertlikle sınırların kabul edilemeyeceği söylenmelidir. Diğer bir anlatımla tartışma programlarında düşünce ve ifade hürriyetine konu olacak eleştiriler, yorumlar ve sözler yoğunlukta olacaktır. Ancak Anayasa'da sayılan *"millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması"* gibi hususlar tartışma programlarında da bu hürriyetin korunmasındaki istisna hallerini oluşturacaktır.⁹³ Dolayısıyla tartışma programlarında bir haber üzerine tartışan veya yeni bir haberi izleyici veya dinleyiciye veren konuşan haber bültenlerinde sunulan haber içeriğindeki standartlara her zaman sahip olabileceği düşünülmemeli, katılımcılar için düşünce ve ifade hürriyeti daha geniş yorumlanmalıdır. Buna rağmen tartışma programlarında dahi yayıncı kuruluşlar, program katılımcıları, sunucular veya moderatörler Anayasa'da sayılan istisna hallerine özen göstermelidirler. Böylece hukuka uygun, doğru ve gerçek bilginin kamuoyuna ulaştırılması noktasında bir yayıncılık anlayışı tesis edilebilecektir.⁹⁴

⁹³ Ayvaz Cebre, "Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkı," 294.

⁹⁴ Ayvaz Cebre, "Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkı," 296.

VI. DEZENFORMASYON VEYA YALAN HABERDEN DOĞAN SORUMLULUK

Görsel-işitsel medyada bir dezenformasyon veya yalan haber doğrudan medya hizmet sağlayıcılar tarafından üretilmesi de medya hizmet sağlayıcı çoğu zaman bir bilginin veya haberin kasıtlı olarak kamuoyuna duyurulmasında aracı olabilmektedir. Yine de böyle bir durumda dahi medya hizmet sağlayıcı yapılan yayındaki yalan haber veya dezenformasyondan sorumluluğu gündeme gelebilecektir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kamuoyunda yoğun biçimde ilgi çeken olaylara karşı basın yoluyla ifade hürriyetinin kullanımının sınırsız olmadığını karara bağlamaktadır. Bu açıdan Bladet Tromso ve Stenhaas davası örnek verilmekte, söz konusu davada basın faaliyetlerini yerine getirenlerin de sorumlulukları olduğundan bahsedilmektedir. Basın faaliyetinde doğru ve güvenilir haber kaynaklarıyla halkı bilgilendirmenin asli görev olduğu vurgulanmaktadır.⁹⁵

Medyada dezenformasyonun çeşitleri bulunmaktadır. Kaynak belirtilerek yapılan dezenformasyon açık dezenformasyona sebep olurken, kaynak hakkında açıklama yapılmaması veya yanlış bir kaynak gösterilmesi kapalı dezenformasyonu meydana getirmektedir.⁹⁶ Dezenformasyon genellikle bir kişi veya kurum tarafından üretilmektedir. Görsel-işitsel medyada dezenformasyon veya yalan haber ise her zaman medya hizmet sağlayıcı tarafından üretilmemektedir. Fakat medya organlarının veya haber kuruluşlarının bazı durumlarda kasıtlı şekilde üretilmiş bir haberin yalan haber olduğunu bilmelerine rağmen yayınladığı, haber kuruluşlarının dezenformasyonu üretmeseler de yalan haberin “taşıyıcılığını” veya “hedef kitleye aracılığını” yaptıkları belirtilmektedir.⁹⁷ Bu faaliyetin altında yatan çeşitli sebeplerden bazılarıysa izleyici kitlesini artırmak, reyting kaygısı, kamuoyunu istenilen doğrultuda yönlendirmektir.

6112 sayılı Kanun’un 6’ncı maddesinin dördüncü fıkrasında, reklamlar ve üçüncü kişiler tarafından yapılan yayınlar dahil olmak üzere bir kanalda yayınlanan tüm yayın hizmetlerinden medya hizmet sağlayıcının sorumlu olduğu

⁹⁵ Murat Tümay, “Kişilik Hakları ve Basın Hürriyeti,” 363.

⁹⁶ Emre Topçu ve Berk Çaycı, “Sosyal Medyada Dezenformasyon,” 166.

⁹⁷ Emre Topçu ve Berk Çaycı, “Sosyal Medyada Dezenformasyon,” 166.

düzenlenmektedir. Sorumluluk doğuran yayın faaliyeti hem yayın içeriklerini hem de yayınların sunumunu kapsamaktadır. Bu maddeden medya hizmet sağlayıcıların gerek haber bültenlerinin içeriğinden gerek canlı veya banttan yayınlanan ve tartışma programlarında katılımcılar veya moderatörler tarafından ekrana getirilen yorum, eleştiri veya söylem gibi ifadelerden sorumlu oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum yine 6112 sayılı Kanun'da hüküm altına alınan ve medya hizmet sağlayıcıları muhatap alan editoryal sorumluluktan kaynaklanmaktadır. Editoryal sorumluluk, medya hizmet sağlayıcının radyo ve televizyonlarda yayın akışının, isteğe bağlı yayınlarda da katalog yayınlarının yine medya hizmet sağlayıcı tarafından denetimini ve kontrolünü ifade etmektedir.⁹⁸

Bir televizyon kanalına sahip olan yayıncının kendi kişisel, siyasal görüşleri olabileceği gibi yayın faaliyeti alanında ekonomik çıkarları da olabilmektedir. Benzer şekilde bir tartışma programı katılımcısının da benzer çıkarları söz konusudur.⁹⁹ Bu sebeple televizyon, radyo veya internet üzerinden yapılan haber bülteni veya tartışma programlarında yanıltıcı, karalayıcı veya gerçek olmayan bilgiler sunulmaktadır.¹⁰⁰ Görsel-işitsel medyada kişilerin bilgi edinme hakları bulunmaktadır. Bunun yanında bireylerin doğru ve gerçek bilgiye ulaşma, sağlıklı bir eleştirel ortamda haber alma haklarının da korunması gerekmektedir.¹⁰¹ Burada savunulmaya muhtaç olan izleyici ve dinleyici kitlesidir. Devlet organlarının yapması gerekirse idari denetimlerin yanında medya okuryazarlığı konusunda gereken adımları atmak ve yayıncılık faaliyeti gerçekleştiren kuruluşlara yönelik "Rehber İlkeler" hazırlamak, ilkelere uyulup uyulmadığının denetimini sağlamaktır.

⁹⁸ Merve Ayşegül Kulular İbrahim ve Rümeyza Aluç, "6112 Sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumunda Çocukların Korunması," *TAAD* 13, no. 51 (2022): 334.

⁹⁹ "...Programlara katılan konukların kendi popülerliklerini artırmak amacıyla bilinçli olarak spekülatif söylemlerde buldukları da görülmektedir. Bu kişilerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak maksadını aşan söylemler kullandıkları da tespit edilmiştir. Amacından uzak yorumlara yer verilen bu tür yayınlarla kamusal sorumluluktan uzaklaşıldığı ..." Detaylı bilgi için bkz: Ersan Şen, "Radyo ve Televizyonların Yayın İçeriklerinden Sorumluluğu" Ersan Şen (Blog), 1 Ocak 2021, <https://sen.av.tr/tr/makale/radyo-ve-televizyonlar%C4%B1n-yay%C4%B1n-iceriklerinden-sorumluluğu>.

¹⁰⁰ Hasan Tahsin Fendoğlu, "Olağanüstü Dönemler ve Yayıncılık," *Hacettepe HFD* 7, no. 1 (2017): 60.

¹⁰¹ Hasan Tahsin Fendoğlu, "Olağanüstü Dönemler," 59.

Avrupa Konseyi'ne göre özellikle olağanüstü dönemlerde doğru ve tarafsız yayıncılık sunan yayıncı kuruluşlar "kamu diplomasisi yürüten uzman" olarak ele alınmaktadır.¹⁰² Bu tanımlama, yayıncıların haber programlarında sahip olmaları gereken ilkesel duruşa yönelik önemli bir kamusal sorumluluk taşıdıklarının göstergesidir. Özellikle medya hizmet sağlayıcılar terör, olağanüstü olaylar, doğal afetler gibi meselelerde toplumun içinde bulunduğu gerginliği yükseltecek şekilde bir yayın sunumundan, program akışından kaçınılmasını temin etmelidirler. Aksi taktirde medya hizmet sağlayıcı kuruluşun sorumluluğu doğacaktır. Başka bir anlatımla medya hizmet sağlayıcı, yalan haberin, dezenformasyonun veya yanıltıcı bilginin haberi sunan spiker veya tartışma programındaki katılımcı tarafından sunulduğunu ileri sürerek idari sorumluluktan kaçamayacaktır. RTÜK'ün 6112 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin (1) bendinin ihlali nedeniyle 2023 yılında verdiği 2023/14 Toplantı Numaralı kararında bir televizyon kanalında sunucu tarafından ileri sürülen eleştiriler idari denetime konu edilmiştir. Denetim sonucunda sunucunun ifadeleri "... doğruluğundan tam anlamıyla emin olunmadan ya da durumun tamamına vâkıf olunmadan sarf edilen sözlerin sonucunun çeşitli olumsuzluklara yol açabileceği yıllardır hem basılı medyada hem de görsel medyada birçok kuruluşun bünyesinde çalışmış ve farklı görev sorumluluklarını yerine getirmiş bir gazeteci olarak sunucunun bilgisinin ve tecrübesinin dışında olamayacağı..." şeklinde değerlendirilmiş, dolayısıyla program sunucusunun yanıltıcı ve dezenformasyona sebebiyet verecek sözlerinin sorumlu yayıncılığa aykırı olduğu karara bağlanmıştır. Bununla birlikte sadece sunucunun değil yayıncı kuruluşun da sarf edilen sözlerden sorumlu olduğu "... kuruluşun editöryal sorumluluğunu yerine getirmediği düşünülmekte olup; taraflı kişisel görüşlerle, kamuoyunda kanaat oluşturarak tüm dolayısıyla mezkur yayında sarf edilen ifadelerin tarafsızlık, gerçeklik, doğruluk ve soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberlerin, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayımlanamaz ilkeleriyle bağdaşmadığı" şeklinde karara bağlanarak medya hizmet sağlayıcı kuruluşu idari yaptırım uygulanmasına karar verilmiştir.¹⁰³

Bir tartışma programında canlı yayın esnasında katılımcıların ileri sürdüğü kanuna aykırı ifadelerin moderatör tarafından fark edilip ifadelerin doğru bilgiyle

¹⁰² Hasan Tahsin Fendoğlu, "Olağanüstü Dönemler," 60.

¹⁰³ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, K. 26, Toplantı No. 2023/14 (RTÜK 5 Nisan 2023), <https://www.rtuk.gov.tr/UstKurulKarar/Detay/19605>, 17 Temmuz 2023, para 11.

düzeltilmesi, bilginin kasıtlı olarak yayılmasını ortadan kaldıracaktır. Dolayısıyla RTÜK'ün tartışma programlarındaki katılımcılar tarafından ileri sürülen dezenformatif, yanıltıcı bilgi veya yalan haberlere yönelik değerlendirmeye aldığı hususlar program sunucularının, moderatörlerin kanuna aykırı ifadelerle karşı aldığı tavırla da farklılık gösterebilmektedir. Örneğin RTÜK'ün 2021 yılında verdiği ve 2021/49 Toplantı Numaralı kararında ortaya koyduğu *“ifadenin kullanımı sırasında moderatörün herhangi bir müdahalede bulunmayarak kullanılan ifadeye yönelik bir uyarı veya düzeltmeye yer vermeyerek zımnen de olsa bu ifadelerin kabul edilebilir olduğu izlenimini oluşturduğu”* şeklindeki ifadeler, moderatörlerin dezenformasyon ve yalan haberin yayılmasındaki rolünü ortaya koymaktadır.¹⁰⁴ Dezenformasyon veya yalan haberde kasıt önemlidir. Dolayısıyla karardan anlaşılan, moderatörlerin veya sunucuların dezenformasyonun veya yalan haberin önüne geçebilecek durumda olunması halinde bunu gerçekleştirmekteki çabaları kastı ortadan kaldıracığından, yalan haber ve dezenformasyonun yayılması bakımından medya hizmet sağlayıcının sorumluluğunu da ortadan kaldıracabilecektir.

Görsel-işitsel medyada dezenformasyon veya yalan haber sadece 6112 sayılı Kanun'un veya idari bir yaptırımın konusu olmamaktadır. Haber bültenlerinde veya tartışma programlarında gerçekleştirilen yalan haber veya dezenformasyon içeren yorumların ekonomik faaliyetleri de etkileyebileceğinden yukarıda bahsedilmiştir. Bu tip yayınlarda suç unsurları barındıracak ifadeler veya faaliyetler bulunması halinde söz konusu yayın TCK kapsamında bir suça da vücut verebilmektedir. Bu açıklamaya manipülasyon suçu örnek olarak gösterilebilir. Ekonomide iki tür manipülasyonun bulunduğundan, bunlardan ilkinin işleme dayalı manüpilasyon, ikincisinin ise bilgiye dayalı manipülasyon olduğundan bahsedilmektedir. İşleme dayalı manipülasyonda alım satım yapan kişiler fail olarak sorumluyken, bilgiye dayalı manipülasyon suçunda fail,

¹⁰⁴ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, K. 18, Toplantı No. 2021/49 (RTÜK 15 Aralık 2021), <https://www.rtuk.gov.tr/UstKurulKarar/Detay/17012>, 17 Temmuz 2023, para 7; RTÜK'ün 2019/17 toplantı numaralı başka bir kararında da *“... moderatör ve diğer katılımcılar tarafından herhangi bir müdahalede bulunulmadığı, yayın kuruluşunun bu türden bir içeriğin aktarımına aracılık etmesinin kamusal sorumluluk anlayışı ile bağdaşmadığı, dolayısıyla mezkur yayında, terör örgütünün meşru bir zemine oturtulmak suretiyle haklı gösterilmeye çalışıldığı...”* na karar verilmiştir. (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, K. 33, Toplantı No. 2019/17 (RTÜK 17 Nisan 2019), <https://www.rtuk.gov.tr/UstKurulKarar/Detay/11568>, 17.07.2023, para. 3.

yanıltıcı, kanıtlanmamış bilgileri veren, bunlarla ilgili haber yapan, manipülasyona sebebiyet verecek yorumlarda bulunan kişiler olarak ifade edilmektedir.¹⁰⁵ Bu suç gerçek kişilerle, tüzel kişilerin yetkilileri tarafından işlenmektedir. Doktrindeki görüşe göre failin bu suçu işlemesi için sarf ettiği veya verdiği bir bilgiyi biliyormuş veya bilginin doğruluğundan eminmiş gibi davranması gerekmektedir. Burada haberin veriliş tarzı, yorumun yapılışındaki inandırıcı faaliyetler aldatıcı nitelikteyse bilgiye dayalı manipülasyon suçunun oluştuğundan bahsedilebilecektir. İletişim veya yayın organları üzerinden verilen bilginin piyasayı etkileyebilecek yönde olması gerekmektedir.¹⁰⁶ Tartışma programlarında sarf edilen yorumların katılımcıların öznel görüşü olsa dahi manipülasyon suçuna sebebiyet verebileceği ifade edilmelidir. Haber bültenlerindeki haberlerde veya tartışma programlarındaki yorumlarda verilen bilginin tamamen gerçeğe aykırı olması suçun oluşması için bir şart değildir. Burada önemli olan bilgiler doğru olsa bile bu bilgilerin yanıltıcı, kasten aldatıcı yorum ve söylentilerden oluşarak geniş bir kitleye yayılması faaliyetidir.¹⁰⁷ Bahsedilen suçun görsel-işitsel medyada gerçekleştirilmesi halinde fail gerçek bir kişi olacağından, haberi sunan, tartışma programındaki katılımcı veya moderatör fail konumunda olacaktır. Bu suç bir medya hizmet sağlayıcının yararına olacak şekilde işlendiğinde ise tüzel kişiliği bulunan medya hizmet sağlayıcıya yönelik bir güvenlik tedbiri uygulanacaktır.¹⁰⁸

SONUÇ

Haber, kamuoyu için önem arz eden bir gelişme, konu veya bilgidir. Haberin doğruluk, gerçeklik, kesinlik ve inanılabilirlik gibi özellikleri bulunmakta, bu özelliklere haiz haberler haber bültenleri ve haber programlarında kamuoyuna duyurulmaktadır. Bu özellikler sebebiyle yalan haberin haber olmadığı, dezenformasyona veya yanıltıcıyı bilgiye sevk eden bir mesaj olduğu ifade edilmelidir. Yalan haber kamuoyuna inandırıcı ve ilgi çekici bir şekilde sunulsa da bilgi kılıfına girmiş bir içeriktir. Dezenformasyon ve yalan haber bazı alanlarda

¹⁰⁵ Uğur Orhan, "Manipülasyon (Piyasa Dolandırıcılığı) Suçu," 1648.

¹⁰⁶ Uğur Orhan, "Manipülasyon (Piyasa Dolandırıcılığı) Suçu," 1657.

¹⁰⁷ Uğur Orhan, "Manipülasyon (Piyasa Dolandırıcılığı) Suçu," 1658.

¹⁰⁸ Uğur Orhani, "Manipülasyon (Piyasa Dolandırıcılığı) Suçu," 1648.

birbirini yerine kullanılsa da dezenformasyon yalan haberden daha kapsayıcı bir kavram olarak kabul edilmektedir. Dezenformasyon da yine kötü niyetli ve kasıtlı olarak haberin çarpıtılması, aldatma niyetiyle yanlış bilginin paylaşılmasıdır. Bir yalan haber yaptırımlar veya sorumluların düzeltme faaliyetleri yerini doğru bilgiye bıraksa da izleyici ve dinleyicilerin yalan habere karşı tutumları devam etmektedir.¹⁰⁹

Doğru bir bilginin ortaya çıkabilmesi için kamuyu ilgilendiren olaylar önyargılardan soyutlanmalıdır. Bir hâkimin önüne gelen somut bir meselede kişisel kanılarıyla hareket etmesi bireyin hayatını ne kadar etkileyecekse, medya organları önünde halka bilgi veren kişilerin yalan bir haberi kasıtlı biçimde dezenformasyona yöneltmesi de toplumu o derece derinden etkileyebilecektir. İlkinde kişilerin adalete olan güveni sarsılacakken diğerinde de kamuoyunun doğru bilgiye olan güveni zedeleneyecektir.

Haber bülteni ve tartışma programlarındaki tutum ve davranışların yönünün sosyal medyada yoğun olarak kabul gören görüşe göre şekillendiği gözlemlenmektedir. Başka bir deyişle yalan haber veya dezenformasyon sosyal medyanın gelişimiyle daha dikkat çekici bir hal almıştır. Zira bir bilgi veya haber sosyal medya eliyle daha hızlı yayılmakta, dolayısıyla dezenformasyon veya yalan haberin yayılması için sosyal medya kötü niyetli kullanıcılara uygun bir zemin hazırlamaktadır. Diğer taraftan internet gazeteciliği veya sosyal medyanın kullanıcılarına sunduğu içerik üretme imkanı sosyal medyayı dezenformasyona ve yalan habere daha müsait bir hale getirmektedir. Sosyal medyanın yanında medyanın diğer araçları kullanılarak da dezenformatif içerik veya yalan haberin kamuoyuna sunulduğu belirtilmelidir.

Medyada halka bilgi vermek için hazırlanan haber bültenlerinde, güncel meseleleri konuşmak için belli konukları ağırlayan tartışma programlarında dezenformasyonun üretilmesine doğrudan medya hizmet sağlayıcı sebebiyet vermese de medya hizmet sağlayıcı bir haberin veya bir bilginin kasıtlı olarak kamuoyuna iletilmesinde aracı konumda olacağından haber bültenlerinde veya tartışma programlarında gerçekleşen dezenformasyon veya yalan haberden sorumlu olabilecektir. RTÜK bu niyetle yapılan haber programları veya haber

¹⁰⁹ Theodara Dome Adjin- Tettley, "Combating fake news, and misinformation: Experimental evidence for media literacy education," *Cogent Arts & Humanities*, no. 9 (2022): 4.

bültenlerine yönelik yayınları 6112 sayılı Kanun'un yayın ilkelerini içeren 8'inci maddesine göre denetlenmektedir. Söz konusu maddenin (1) ve (ç) bentleri özellikle gerek kişilere gerek kurumlara gerek doğru haber vermeye ve dezenformasyona karşı özenli davranmaya yönelik medya kuruluşlarına yükümlülükler getirmektedir. Buna göre medya hizmet sağlayıcıların yayıncılık faaliyeti sürecinde haber bültenlerinde sunulan haber içeriğinin ve tartışma programlarında gerçekleştirilen konuşmaların, yorumların, eleştirilerin veya verilen bilgilerin doğru, tarafsız ve gerçek olmasına yönelik sorumlulukları bulunmaktadır. Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk haber bültenleri ve tartışma programları için ayrı ayrı ele alınabilecek kavramlardır. Zira tartışma programlarının formatı gereği katılımcıların yorum ve eleştirilerinin kişisel düşüncelerinden oluşması ifade ve haber hürriyetinin bir gereğidir. Fakat her ne kadar yorum ve eleştiriler söz konusu olsa da yapılan konuşmaların, verilen bilgilerin gerçek ve doğruluğunun görünürdeki gerçekliğinin araştırılmasına özen gösterilerek izleyici ve dinleyicilere sunulması gerekmektedir.

Basın ve yayın özgürlüğü ifade hürriyetinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Demokratik toplumlarda kamuoyunun bilgilendirilmesi ifade ve düşünce hürriyetinin serbest biçimde kullanılmasıyla şekillenmektedir. Bu açıdan haber bültenlerinde haber içeriklerinin sahip olması gereken sıkı şartlara, gerçekliği ve doğruluğu kanıtlanmış olmak kaydı ile daha çok yorum veya eleştirilerin yapıldığı tartışma programlarında aranmayacaktır. Fakat bu durumda dahi Anayasa'nın ifade hürriyeti bakımından koyduğu sınırlar, yapılan eleştirilerin kişilik haklarının ihlaline yol açıp açmadığı da değerlendirilmelidir.

Tarafsızlık, doğruluk ve gerçeklik kişiden kişiye değişen soyut kavramlar gibi düşünülebilir. Diğer bir anlatımla söz konusu kavramlar kamu yararı, kamu düzeni, genel sağlık gibi kavramlar gibi ele alınmaya müsait kavramlar olarak değerlendirilebilir. Nitekim kamuoyuna verilen bir haber eğer yalan haberse söz konusu haberin en sonunda kamu düzeni, kamu yararı veya genel sağlığı bozucu bir ortama yol açabileceği ifade edilebilir. Bir haberin doğruluğunun kimler tarafından tespit edileceği bu noktada önemlidir. Bu açıdan Yargıtay bir yayın içeriğinin gerçeğe uygun olduğunun tespitinin yapılmasını "beyyine külfeti" olarak tanımlamakta, yayından sorumlu olan kişinin içeriğin doğru ve gerçek olduğunu araştırmakta yükümlü olduğunu kabul etmektedir. Haber bültenlerinde tarafsızlık, doğruluk ve gerçekliğin sınırları daha kolay

çizilebilmektedir. Fakat tartışma programlarında da eleştirilerin sınırlarına dikkat edilmeli, dezenformatif yorumlarla izleyici ve dinleyicilerin bir konu hakkında özgürce kanaat oluşturmaları hakları gasp edilmemelidir.

Sonuç olarak dezenformasyon ve yalan haber günümüzde sadece sosyal medyada gerçekleşmemektedir. Görsel-işitsel medyada da dezenformasyon ve yalan habere yönelik verilmiş idari kararlar ve mahkeme kararları bulunmaktadır. Görsel-işitsel medyadaki dezenformasyon ve yalan habere dikkat edilmesi gerekmektedir. Zira televizyon ve radyoda ortaya atılan bir bilgi reytingi az olan bir program veya kanalda ifade edilse dahi, bilginin sosyal medyada paylaşılmasıyla kitleler bundan kolaylıkla haberdar olabilecektir. Dolayısıyla görsel-işitsel medyada dezenformasyon ve yalan haberle mücadele etmek en az sosyal medyadaki mücadele kadar önemlidir. Dezenformasyon ve yalan habere yönelik resmî kurumlardan yapılan açıklamalarda da medya hizmet sağlayıcıların “dijital bağımsızlığın artırılması” noktasında kamuoyuna verilen bilgilerde, daha titiz ve eleştirel yaklaşılması gerektiği belirtilmektedir.¹¹⁰ Bu durumda 6112 sayılı Kanun’un güncel gelişmelere cevap verecek şekilde korunması gerekmektedir. Kanun’un 8’inci maddesinin (1) bendindeki “tarafsızlık, gerçeklik, doğruluk” kavramlarının soyut kavramlar gibi değil gerçek bilgiye ulaşmada yol gösterici ve uyarıcı kavramlar olduğunun altı çizilmelidir. Medya hizmet sağlayıcıların görünürdeki gerçeklik ve maddi gerçekliğe ulaşmadaki rollerinin öneminin sürekli vurgulanması gerekmektedir. Yeni kavramlar olarak dezenformasyon ve yalan haber içeriklerine karşı izleyici ve dinleyiciler gerekirse kamu spotlarıyla sürekli olarak bilinçlendirilmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar, etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

¹¹⁰ Ebubekir Şahin, “Yalan Haber Gerçekliğin Zeminini Yok Eder.” RTUK.gov.tr, erişim tarihi 3 Eylül 2021 <https://www.rtuk.gov.tr/yalan-haber-gercekligin-zeminini-yok-eder/4112>.

Financial Support: The author has not declared whether this work has received any financial support.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Ethics Committee Approval: The author stated that ethics committee approval is not required.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Hüseyin Can. "Cevap ve Düzeltme Hakkı Çerçevesinde Haberin Gerçeğe Aykırılığı "Maddi Gerçekliğe" Aykırı Bir Haberin Salt "Görünürdeki Gerçekliğe" Uygunluğu Cevap ve Düzeltme Hakkının Kullanılmasına Engel Midir?" *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 112 (2014): 55-72.
- Alağaç, Hacı Mehmet, Mermi, Ömer Selman, Kızıldaş, Şafak, Eren, Tamer ve Selvi, Özgür. "Ana Haber Bültenlerinde Yayınlanacak Haberlerin Seçimi İçin Kriterlerin ve Kriter Ağırlıklarının Belirlenmesi", *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi* 1, no. 1 (2018):1-10.
- Apaydın, Cengiz. *Cevap ve Düzeltme Hakkı- İnternette Erişimin Engellenmesi- Unutulma Hakkı*. Ankara: Seçkin Hukuk, 2020. 1
- Atabek, Nejdet. "Gazetecilikte Tarafsızlık", *Marmara İletişim Dergisi*, no. 7 (1994): 23-36.
- Ateş, Ahmet. "Dezenformasyonla Mücadele: Kavramlar ve Kurumlar" *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21, no. 3 (2022): 1574-1586.
- Aydın, Ali Fikret. "Post-Truth Dönemde Sosyal Medyada Dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Pandemi Süreci". *Asya Studies* 4, no. 4 (2020): 76-90.
- Aytekin, Gülbahar. "Fake News: Dijital Çağda Dezenformasyon ve Yalanın Yükselişi." *Güvenli Web*. 3 Haziran 2022. <https://www.guvenliweb.org.tr/blog-detay/fake-news-dijital-cagda-dezenformasyon-ve-yalanin-yukselisi>.
- Balcı, Murat ve Çakır, Kerim. "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu (TCK m. 217/A)". *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, no. 1 (2023): 1-17.
- Boyer, Aynur. "Haber Nedir, Nasıl Biçimlendirilir? Geleneksel Ve İnternet Gazetelerindeki Farklılık ve Benzerlikler". *Humanities Sciences* 5, no. 1 (2010): 114-125.
- Büyükaşar, Mehmet ve Özçağlayan, Mehmet. "Haber ve Doğruluk İlişkisi: Doğruluk Sorununun Geçmişi ve Haberin Dönüşümü", *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, no. 1 (2019): 29-49.
- Cebre, Ayvaz. "Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkı", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, no. 7 (2016): 287-319.

- Ceraci, Sedat. "Türkiye'deki Televizyon Kanallarında Yayınlanan Haber Bültenlerinde Dilin Kullanılma Biçimi: Masalsı Anlatım", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2, no. 1 (2013): 7-24.
- Çömlekçi, Mehmet Fatih. "Sosyal Medyada Dezenformasyon Ve Haber Doğrulama Platformlarının Pratikleri". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 7, no. 3 (2019): 1549-1563.
- Dastan, Filiz. "Gazetecilikte Haberin Objektiflik Niteliği", *EURO Politika*, no. 9 (2021): 41-50.
- Demirhan Hanifi Demir ve Balcı, Emre Vadi. "Kriz Haberciliği Ve Etik Sorunsalı", *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, no. 11 (2019): 48-56.
- Doğan, Pınar Bahar. "Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı". *Ankara Barosu Dergisi*, no. 4 (2014): 477-493.
- Adjin-Tettey, Theodora Dame. "Combating fake news, and misinformation: Experimental evidence for media literacy education", *Cogent Arts & Humanities*, no. 9 (2022): 1-17.
- Ekren, Asım. *Basılı, Görsel, İşitsel ve Sosyal Medyada Düzeltme ve Cevap*, Ankara: Seçkin Hukuk (2021)
- Erkan, Gülsüm ve Ayhan, Ahmet. "Siyasal İletişimde Dezenformasyon ve Sosyal Medya: Bir Doğrulama Platformu Olarak Teyit.Org." *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*, no. 29 (2018): 202-223.
- Fendoğlu, Hasan Tahsin. "Olağanüstü Dönemler ve Yayıncılık." *Hacettepe HFD* 7, no. 1 (2017): 1-49.
- Gedikli, Ahmet Taha. "Karşılaştırmalı Hukukta İnternet Ortamındaki Asılsız Bilgi Paylaşımının Önlenmesi." *Bilişim Hukuku Dergisi* 2, no. 2 (2020): 221-257.
- Ilgın, Hicran Özlem. "Sosyal Medyada Dezenformasyon ve Halkla İlişkiler İlişkisi." *İletişim Çalışmaları Dergisi* 7, no. 2 (2022): 303-322.
- İnce, Mustafa ve Yılmaz, Mesut. "Ana haber Bültenlerinde Haberlerin Konusu ve Sunum Tarzı ile Reyting Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme." *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 8, no. 1 (2020): 416-441.
- Kara, Nurat. "Mezenformasyon ve Dezenformasyon Faaliyetleri." *Sektörel Riskler ve İletişim Teknolojileri, Denetim* 13, no. 26 (2022): 45-54.

- Kazaz, Mete ve Bayar, Seher. "Haber Tartışma Programlarının Bir Türü Olarak Haber Mahkemeleri Programlarının Analizi: Atv, Tv8, Star Tv Örneği." *Selçuk İletişim* 12, no. 1 (2019): 186-198.
- Kent, Bülent. "Alman Hukukunda Sosyal Ağlarda Yalan Haber ile Mücadele." Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (ed.), *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, Ankara: Adalet Yayınevi (2022): 9-37.
- Kocabay Şener, Nihal. "Doğruluk Kontrol Merkezi" ve "Yalan Haber" Kavramlarına İlişkin İçeriklerin Medyada Yansımalarının Araştırılması" *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*, no. 29 (2018): 355-373.
- Kontoğlu, Sena. "Avrupa Birliği Hukukunda Dezenformasyonla Mücadele ve Öz Regülasyon Modeli." Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (ed.), *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, Ankara: Adalet Yayınevi (2022): 125-153.
- Korkmaz, Beşire. "RTÜK'ün Sayıştay raporlarının televizyonda konuşulmasına yasak getirdiği iddiası" (Teyit Org 9 Ocak 2021) <https://teyit.org/analiz/rtukun-sayistay-raporlarinin-televizyonda-konusulmasına-yasak-getirdiği-iddiasi>, Erişim Tarihi 7 Temmuz 2023.
- Koşar, Ferhat ve Gönül Koşar, Günhan. "Basın Yoluyla Kişilik Hakkının İhlalinin Tespitinde Kullanılan Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ölçütlerinin Değerlendirilmesi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 151 (2020): 259-302.
- Köse, Hüseyin ve Salamov, Nurlan. "TV Tartışma Programlarında Çarpıtma Unsurları: II. Karabağ Savaşı (Ermenistan-Azerbaycan Çatışması) Örneği" *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Özel Sayı*, no. 25 (2021): 128-152.
- Kulular İbrahim, Merve Ayşegül. "Avusturalya Hukukunda Yalan Haber." Merve Ayşegül Kulular İbrahim ve Bülent Kent (ed.), *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, Ankara: Adalet Yayınevi (2022): 73-101.
- Kulular İbrahim, Merve Ayşegül ve Aluç, Rümeyza. "6112 Sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumunda Çocukların Korunması." *TAAD* 13, no. 51 (2022): 329-364.
- Kuruoğlu, Huriye ve Akçora, Elçin. "Türkiye'de televizyon ana haber bültenlerinde haber öznesi olarak kadın kimliklerinin kıyaslamalı

- incelenmesi- 2001 ve 2016." *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi* 2, no. 4 (2017): 1-26.
- Millî Eğitim Bakanlığı. *Gazetecilik, Haberin Nitelikleri* Ankara: MEGEP, 2013. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Haberin%20Nitelikleri.pdf.
- Onursoy, Sibel, Turan, Erdem Alper, Yeşilyurt, Segah ve Astam, Fatma Kübra. "Yalan Habere Karşı Tutum ve Davranışlar: Üç Üniversite Örneğinde Durum Araştırması." *Türk Kütüphaneciliği*, 34, no. 3 (2020): 485-508.
- Orhan, Uğur. Manipülasyon (Piyasa Dolandırıcılığı) Suçu, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23, no. 2 (2021): 1635-1673.
- Parlak, Tülay. "Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler ile Basın Etik İlkeleri Işığında "Yalan Haber Neşri" ve Yalan Haber Neşrinin Önlenmesi Sorunu." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 118 (2015): 163-198.
- Reuters Agency. "What can publishers do about "fake" news?." 16 Ekim 2017 <https://www.reutersagency.com/en/reuters-community/what-can-publishers-do-about-fake-news/>.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Karar No. 18, Toplantı No. 2021/49. Kararlar. 15 Aralık 2021, <https://www.rtuk.gov.tr/UstKurulKarar/Detay/17012>.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Karar No. 26, Toplantı No. 2023/14. Kararlar. 5 Nisan 2023, <https://www.rtuk.gov.tr/UstKurulKarar/Detay/19605>.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Karar No. 33, Toplantı No. 2019/17. Kararlar. 17 Nisan 2019, <https://www.rtuk.gov.tr/UstKurulKarar/Detay/11568>.
- Sarsılmaz, Meltem. "Deprem bölgesine gönderilen yardımların alkollü içecek logosu yüzünden geri çevrildiği" iddiası." Anadolu Ajansı Teyit Hattı. 9 Şubat 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/deprem-bolgesine-gonderilen-yardimlatrin-alkollu-icecek-logosu-yuzunden-geri-cevrildigi-iddiasi/1815335>.
- Söyler, Yasin. "Fransa'nın Seçim Manipülasyonlarıyla Hukuki Mücadelesi ve Türkiye İçin Öneriler." Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim (ed.), *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber*, Ankara: Adalet Yayınevi (2022): 37-73.
- Şahin, Ebubekir. "Yalan Haber Gerçekliğin Zeminini Yok Eder." RTUK Web Sitesi Bildirimler. 3 Eylül 2021. <https://www.rtuk.gov.tr/yalan-haber-gercekligin-zeminini-yok-eder/4112>.

- Şen, Ersan. "Halkı Yanıltıcı Bilgiyi Alenen Yayma Suçu." *Ersan Şen Web (Blog)*, 21 Haziran 2022 <https://sen.av.tr/tr/makale/halki-yaniltici-bilgiyi-alenen-yayma-sucu-onerisi>.
- Şen, Ersan. "Radyo ve Televizyonların Yayın İçeriklerinden Sorumluluğu." *Ersan Şen (Blog)*, 1 Ocak 2021. <https://sen.av.tr/tr/makale/radyo-ve-televizyonlar%C4%B1n-yay%C4%B1n-iceriklerinden-sorumlulugu>.
- Tokgöz, Oya. "Çeşitli Anlatım Biçimleriyle Günümüzde Haberciliğin Konumu" *Yeni Yüzyıl'da İletişim Çalışmaları Dergisi*, no. 3 (2021): 5-20.
- Tombaloğlu, Nermin. "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Yararı Kavramı." *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 1 (2014): 353-388.
- Topçu, Emre ve Çaycı, Berk. "Sosyal Medyada Dezenformasyon: COVID-19 Pandemisi Örneği" *TAM Akademi Dergisi* 1, no. 2 (2022): 161-191.
- Tümay, Murat. "Kişilik Hakları ve Basın Hürriyeti Çatışmasında İfade Hürriyeti Dengesi" *Anayasa Yargısı* 31, no. 1 (2015): 355- 378.
- Publication Parliament. *House of Lords House Of Commona*, "Fifth Report of Session 2017-19. UK Publications Parliament: 2017. <https://publications.parliament.uk/pa/jt201719/jtselect/jtstatin/47/47.pdf>.
- Ukrow, Jörg. "Latvian Regulator Issues Fines For Spreading Fake News About Coronavirus." *Merlin IRIS*. Ekim 2021. <https://merlin.obs.coe.int/article/9168>.
- Wiling, Julian. *Parliamentary Committee Report On Tackling Fake News And Interference In Elections In Social Media*. EN: Merlin IRIS. Ağustos 2018. <https://merlin.obs.coe.int/newsletter/download/238/pdf/en>.
- Yeni Şafak, "Yalan Haber gerçekliği zeminini yok eder." 1 Eylül 2021, <https://www.yenisafak.com/dusunce-gunlugu/yalan-habergercekligin-zeminini-yok-eder-3690191>
- Yıldız, Ecem Ezgi, Baykal, Kemal Cem. "6112 Sayılı Kanun Çerçevesinde Yayın Hizmeti İlkeleri ve İhlalleri." *Kültür Araştırmaları Dergisi*, no. 11 (2021): 127-147.
- Yücel, Mustafa T. "Yargılamada Objektiflik ve Tarafsızlık". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 111 (2014): 117-132.

Zehir, Emre Ömer. "Youtube'dan Yalan Haberlere Karşı Önlem: Videolardan Önce "Kamu Spotu" Yayınlanacak." Web Tekno, Ekim 2022.
<https://www.webtekno.com/yazar/lasfiniel>